Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

№ 65 (20. 332) • 1989 йил 18 март, шанба • Баҳоси 3 тийин.

М. С. Горбачев элчилар билан учрашди

М. С. Горбачев 15 март куни кечқурун КПСС Марказий Комитети Пленумининг ишида қатнашаётган совет элчилари билан учрашди. Пленумда муҳокама этилаётган масалалар муносабати билан қайта қуриш муаммолари ва истиқболлари тўғрисида, ҳозирги пайтда ташқи сиёсатнинг биринчи навбатдаги вазифалари ҳақида катта суҳбат бўлди. Ўртоқлар қайта қуришнинг янги босқичида СССРда рўй бераётган жараёнларга чет элларда қандай муносабатда бўлишаётгани ҳақидаги кузатувларини сўзлаб бердилар.

Учрашувда В. А. Медведев, Э. А. Шеварднадзе, А. Н. Яковлев иштирок этдилар. (ТАСС).

АГРАР СИЁСАТНИ ҚАЙТА ҚУРИШ — ПАРТИЯНИНГ РЕВОЛЮЦИОН СТРАТЕГИЯСИ

16 март куни КПСС Марказий Комитети Пленумининг қатнашчилари қишлоқда туб ўзгартишлар программасини муҳокама қилдилар. Қайта қуриш, совет жамияти турмушини революцион тарзда янгилаш шундай аграр сиёсатни талаб этадики, бу сиёсат деҳқонни ернинг соҳиби сифатида яна тиклайди, озиқ-овқат муаммосининг пухта ҳал этилишига олиб келади. Партия айни мана шундай йўлни таклиф этди.

М. С. Горбачев мунозарани оча туриб, ҳозир бўлганларни Марказий Комитет Пленуми номига келган телеграммалар билан таништирди.

Меҳнаткашлар қишлоқни янгилашдан иборат тарихий вазифаларни ҳал этишда, янги аграр сиёсатнинг олга силжишида партияга астойдил муваффақиятлар тилаб, ижара муносабатларини бутун чоралар билан ривожлантириш, пудратнинг турли шаклларини кенг жорий этиш, экономиканинг аграр-саноат секторини бошқаришни такомиллаштириш борасида конкрет таклифларни киритмоқдалар. Қўпгина телеграммаларда шаҳарларда яшовчи коммунистлар партиянинг аграр сиёсатини рўёбга чиқаришда амалда қатнашиш учун қишлоқ районларига жўнаб кетишга тайёр эканликлари изҳор қилинади.

Сўнгра музокаралар бошланди.

КПСС Иркутск область комитетининг биринчи секретари **В. И. Потапов** минбарга чиқади. Сибирдаги кўпгина регионлар учун ва, жумладан Иркутск области учун, деди у, аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлаш энг ўткир муаммодир, чунки меҳнат шароитлари ҳам, табиий иқлим шароитлари ҳам озиқ-овқат маҳсулотларининг алоҳида мутаносиб ҳолда бўлишини талаб этади. Биз йўлларни изоляциялаш, мазкур муаммо билан қизғин шуғулланяпмиз. Кейинги вақтларда колхоз ва совхозларда иқтисодий муносабатларни такомиллаштириш асосида қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш ҳисобига, хусусан қишлоқни социал жиҳатдан қайта қуриш, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини индустриалаштириш соҳасида кўрилган чора-тадбирлар биринчи навбатдаги баъзи вазифаларни бажариш, жумладан, аҳолининг қишлоқдан кўчиб кетишини қисқартириш имконини берди. Биз учун бу ниҳоятда муҳимдир, чунки Иркутск областида қишлоқ аҳолисининг улуши 19 процентни ташкил этади.

Дастлабки маълумотларга кўра, ўтган йил область қишлоқ хўжалигида ишловчиларнинг сони аслида қисқармади. Агар илгари қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришнинг кўпайган қисми асосан шаҳар аҳолисининг ўсган қисмини таъминлашгагина кифоя қилган, шу туфайли асосий озиқ-овқат турларини аҳоли жон бошига истеъмол қилиш кўпаймаган бўлса, ўтган йили аҳоли жон бошига гўшт истеъмол қилиш 2 килограмм, сут истеъмол қилиш 15 килограмм ошди. Хўжаликларнинг ҳаммаси фойда олиб ишлайдиган бўлиб қолди. Гарчи бу унча катта бўлмаса ҳам, аммо биз учун жуда муҳим, сафарбар қилувчи одимдир. Меҳнатни ташкил этишнинг илғор формалари ва айниқса ижара пудрати жорий қилинганлиги бунга кўп жиҳатдан кўмаклашди. Бултур қишлоқ хўжалик маҳсулотининг олтидан бир қисмига яқинини шундай шароитда ишлаётган коллективлар етиштириб беришди. Бу йил ана шундай коллективлар анча кўпайди. Шу боисдан М. С. Горбачевнинг докладида баён этилганидек, ижара муносабатларини ўзлаштиришга нисбатан ёндашувларни зўр эътиқод билан қўллаб-қувватлайман.

Аммо қишлоқ хўжалигидаги ишларнинг аҳволи, айниқса, социал ва ишлаб чиқариш жиҳатидан ғоят ёмон ташкил этилганлиги сабабли ҳамон жуда кескин бўлиб қолмоқда, деди сўнгра нотиқ. Қишлоқларнинг деярли ярмида мактаблар, тўртдан уч қисмида маиший хизмат кўрсатиш комплекс қабул пунктлари йўқ. Йўллар ободончилиги жуда ёмон аҳволда. Шинам уй-жойлар билан таъминланиш ҳам қониқарсиз олиб борилмоқда.

Биз бу соҳада анча конкрет, қатъий чора-тадбирлар кўра бошладик. Саноат корхоналари кўпгина меҳнат коллективларининг ташаббуси билан ўтган йил қишлоқ қурилиши учун материал-техника ресурсларининг 5 процента топширилди, бу эса уй-жойларни, бошқа социал-маданий объектларни анча кўпроқ фойдаланишга топшириш имконини берди. Шу йил учун ҳам тиғиз қурилиш плани тузилган.

Нотиқ капитал маблағларнинг муайян қисмини индустриал сектордан аграр секторга ўтказиш масалаларига, шу туфайли министрликлар ва идоралар билан ўзаро муносабатларга, қишлоқ хўжалигининг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш, аграр секторни медицина кадрлари, ўқитувчилар ва маданият соҳаси кадрлари билан таъминлаш масалаларига муфассал тўхталиб ўтди.

Белоруссия Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари **Е. Е. Соколовга** сўз берилди. Деҳқон меҳнатининг обрўсини кескин ошириш вазифасини энг биринчи навбатдаги вазифа қилиб кўрсатмоқчиман, деди нотиқ. Бунинг учун, аввало, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг замонавий воситалари билан жиҳозлашга ВАСХНИЛ қўшаётган ҳиссса янада юксакроқ бўлиши лозим.

Нотиқнинг фикрича, «Союзсельхозхимия» ва Минерал ўғит ишлаб чиқариш министрлиги базасида ягона бўлинма ташкил этиш мақсадга мувофиқ бўлур эди. Бўлинманинг асосий вазифаси ҳосилдорликни ва ерларнинг унумдорлигини ошириш, шунингдек, химиялаш воситаларининг атроф-муҳитга салбий таъсирини камайтиришдан иборат бўлур эди.

Бугун гап қайта қуриш қандай қабул қилинаётганлиги, одамларимиз топширилган ишга қандай муносабатда бўлаётганлиги тўғрисида бораётгани йўқ, деди Херсон областидаги Киров номли колхоз раиси **Д. К. Моторний**. Бугун гап ривожланиш суръатлари бизни қониқтирмаётганлиги тўғрисида бормоқда. Вақт бизз учун энг асосий омиллардан биридир ва биз бугунги кунда аграр секторда юзага келган долзарб масалаларни ҳал этишни жадаллаштириш учун барча ишларни қилишимиз керак.

Фондларни марказлаштириш бошқарув маъмурий системасининг негизларидир, дейди нотиқ. Ҳозир жорий этилаётган янги регионал сиёсат вужудга келган аҳволдан чиқиб олишга ёрдам беради. Саноат ва қишлоқ хўжалик товарлари ўртасида нарх-наводаги тафовут қишлоқ меҳнаткашларини ташвишлантирмоқда. Нарх белгилаш бундан буён қай тарқа жорий этилиши ҳозирча аниқ эмас, бироқ бу масала адолатли ҳал этилишини истардик.

Нотиқнинг фикрича, паст рентабелли хўжаликларга дотацияни тугатиш керак, бу, ёмон ишласанг сенга яхшироқ бўлади, деган системани вужудга келтирган иқтисодчиларнинг хунук ишидир. Баъзиларга 1 литр сут учун 80 тийин, бошқаларга 30 тийин тўланади. Иқтисодчилар иқтисодий кўрсаткичларни шу тарқа бараварлаштирадилар ва бизда норентабел хўжаликлар йўқ, деб айтадилар. Бугунги кунда биз реал фикрлаймиз ва ишларнинг реал аҳволини кўра билишимиз лозим.

Туб иқтисодий ислоҳот ўзини-ўзи маблағ билан таъминлаш, мустақиллик ва тўла хўжалик ҳисоби масалаларини биринчи ўринга қўйди, деб давом этди колхоз раиси. Аммо баъзи министрликлар ва идоралар буни ўзларича тушунишмоқда. Масалан, Алоқа министрлиги ўзини-ўзи маблағ билан таъминлашни қўйидагича тушунмоқда. Министрликнинг фикрича, колхозлар автомат телефон станцияси қуриб, уни текинга министрликка топширишлари керак. Министрлик қишлоқ учун бу ишни ўзи бажаришга қодир эмас. Биз нимага асосланиб шундай бўлиши керак, деб сўраганимизда, министрнинг имзоси билан қўйидаги жавобни олдик: СССР Министрлар Советининг 1953 йилги қарори, шунингдек, Украина ССР Министрлар Советининг 1962 йилги қарори асосида шундай қилинар эмиш... Қишлоқдан пулни олиб қўйишга ёрдам берадиган ҳужжатлар қанчалик яшовчан экан!

Мен бугун тўла масъулият билан шуни айтаманки, районда алоқа тармоқлари йўқ ва бўлмайди ҳам, чунки министрлик колхоз ва совхозларда телефон ёки радио тармоғи ишлаётгани ёки ишламаётганидан қатъи назар, колхоз ва совхозларнинг розилигисиз уларнинг счётларидан бемалол пул олишига эришган. Министрлик пул олади — у қишлоқда алоқа воситалари бўлиши тўғрисида қайғуриб нима қилади?

Энергетика министрлигида ҳам худди шундай аҳвол мавжуд. Мени Марказий Комитет Пленумидан бир неча кун олдин халқ судига чақиришди. Судда колхоз устидан иш қўзғатилган эди. Унда шартноманинг колхоз кассасидан пул олинишини кўзда тутувчи иловасига имзо чекиш зарурлиги кўрсатилган. Судья мендан, нима учун сиз Министрлар Советининг қарорини назар-писанд қилмаяпсиз, деб сўради. Мен шундай дедим: мен қарорга зид иш қилаётганим йўқ, мен фақат бир нарсани сўрамоқчиман: Энергетика министрлиги қачон, қайси ойда ёғингарчилик миқдори қанча бўлиши тўғрисидаги графикни берсин ва мен минг киловольтли трансформаторни ишлатмайман.

Ёки бўлмаса лойиҳа ишларини олиб кўрайлик, бу ишлар бизга 3—4 баравар қимматга тушмоқда. Шаҳар билан қишлоқ ўртасида кўпгина воситачилар пайдо бўлди — кўпчилик ўзгалар ҳисобига бойлик орттиришга интилмоқда. Натижада эса воситачилик қишлоқ экономикаси учун сиртмоққа айланмоқда. Биз молия ва контрол органларидан мана шу масалаларни ҳал этишни, бизни министрликлар ва идоралар аграр секторда ишлаб топилмаган пулларни қонунга ҳилоф равишда олишларидан ҳимоя қилишни сўрамиз.

Сўнгра нотиқ хўжаликларнинг моддий-техника таъминотини яхшилаш зарурлиги тўғрисида, меҳнат қонунлари соҳасидаги расмиятчилик ҳақида гапирди.

Мана шу барча масалалар шошилинч ҳал этилиши зарур, деди пировардида нотиқ. Мен бу ҳақда шунчалик қуюниб гапираяпманки, бундан 36 йил муқаддам Херсондаги кемасозлик заводида катта мастер бўлиб ишлаб юрган пайтимда ариза ёзиб, Херсон областининг энг олис ва хароб МТСига ишга жўнаб кетдим. Бундан афсусланмайман. КПСС Марказий Комитетининг 1953 йил сентябрь Пленумидан кейин шундай бўлган эди. Бу колхоз тузумимизнинг ривожланиш тарихида муҳим босқич бўлган эди. Мен бугун ана шу масалаларни муҳокама қилаётган ва бизга зарур йўллаётган бераётган мазкур Пленумни ҳам худди ана шундай босқич, деб ҳисоблайман.

1985 йилнинг апрели омманинг бунёдкорлик ғайратини жўш урдириб юборди, деди ўз нутқида Литва Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари **А. -М. К. Бразаускас**. Республикада бу нарса қайта қуриш сиёсатини қўллаб-қувватлашга қаратилган жамоатчилик ҳаракатига айланиб кетди. Биз сиёсий ташаббусни қўллаб-қувватлашга ва одамларнинг ижодий потенциалини социалистик жамиятни янгилашнинг амалий вазифаларини ҳал этишга йўналтиришга интилдик.

Бироқ биз қайта қуриш йўлида кўпгина муаммоларга дуч келяпмиз ва улардан энг муҳими — озиқ-овқат муаммоси, деб ўйлаймиз. Биз қишлоқ хўжалиги соҳасида келгусида муваффақиятларга эришиш калитини топишга интила бориб, ўтмиш сабоқларини яхши таҳлил этишимиз зарур. Чунки, бугунги кунда биз қишлоқ хўжалигини ва бутун агросаноат комплексини ривожлантириш учун туб ўзгаришлар, янги соғлом негиз бўлиши керак-лигини равшан англаймиз.

Шу муносабат билан, деб давом этди нотиқ, биз М. С. Горбачевнинг докладида баён этилган амалий таклифларни, хусусан бевосита маҳсулот ишлаб чиқарувчининг мустақиллик даражасини ошириш тўғрисидаги, иттифоқдош республикаларга агросаноат комплексини бошқариш ва бошқа кўпгина масалаларни ҳал этиш функцияларини топшириш тўғрисидаги қоидаларни қўллаб-қувватлаймиз. Буларнинг ҳаммаси барча кулфатларимизнинг энг асосий сабаби бўлган ҳаддан ташқари марказлаштирилган маъмурий системага реал барҳам берилаётганлигини билдиради.

Биз партиянинг қишлоқда ишлаб чиқариш муносабатларини тубдан қайта қуришга, колхоз ва совхозлар билан бир қаторда хўжалик юритишнинг бошқа формалари — ижарачилар, кооператорлар, деҳқон хўжаликлари, шахсий ёрдамчи хўжаликлар тенг ҳуқуқлилиги эътироф этилишига қаратилган йўлини тўла қўллаб-қувватлаймиз. Шуни айтмоқчиманки, биз шахсий хўжаликлардан гўштнинг тахминан 15 процентини ва сутнинг салкам 35 процентини харид қиляпмиз.

Бизнингча, деди нотиқ, деҳқон хўжаликлари яхши истиқболга эгадир. Чунки халқимиз ернинг соҳиби бўлган деҳқонларни яхши билади. Республикада ишлаб чиқилган ана шундай хўжаликлар тўғрисидаги Қонун лойиҳаси аҳолида катта қизиқиш уйғотди. Биз ерни унга ишлов берадиган одамларга мерос қолдириш ҳуқуқи билан абадий фойдаланишга топширилиши керак, деб ўйлаймиз. Ўшандагина ўзингни ернинг ҳақиқий эгасиман, деб билишинг мумкин. Ишлаб чиқариш муносабатларининг яна бир формаси — акционерлик қишлоқда пайдо бўлди ва яхши натижалар бермоқда.

Сўнгра нотиқ Пленум муҳокамасига қўйилган республика ва иттифоқ бюджетлари ўртасидаги ўзаро муносабатларни анча ўзгартириш тадбирларига тўхталиб ўтди. Унинг фикрича, ҳужжатлар лойиҳаларида иттифоқ марказлаштирилган фондлари қандай принциплар асосида ташкил этилиши ва улардан фойдаланилиши аниқ-равшан баён этиб берилмаган. Биз бир нарсани сўраймиз: мана шу барча ўзгаришлар натижасида республика колхоз ва совхозларининг иқтисодий аҳволи ёмонлашмаслиги, баён этилган ҳисоб-китоблар ҳеч бўлмаганда деярли таркиб топган тўловларга асосланиши керак. Пировардида нотиқ қишлоқ хўжалик маҳсулотларининг харид нархлари системасини такомиллаштиришга ва республика қишлоқ хўжалигининг моддий техника таъминотини яхшилашга эътиборни қаратди.

КПСС Москва область комитетининг биринчи секретари **В. К. Месяца** сўз берилади. Бутун партиянинг, бутун совет халқининг диққат-эътибори мазкур Пленум ишига қаратилгандир, деди у. Меҳнаткашлар мамлакат озиқ-овқат хўжалигини кризисли ҳолатдан чиқаришга бўлган орзу-умидларини Пленум якунлари билан боғламоқдалар.

Ҳозир колхоз ва совхозларнинг ишини кучайтириш, йирик механизациялаштирилган хўжаликнинг қулайлигини ишлаб чиқариш муносабатлари янги шаклларининг афзалликлари билан бирлаштириш зарур. Ўтмиш хатоларини такрорламаслик учун ерда хўжалик юритишнинг жуда хилма-хил шаклларини қўлланиш зарурлигидан келиб чиқиш лозим. Қаерда ва қандай хўжалик турини ташкил этишни кўрсатиш, юқоридан бир хилдаги шаклларни белгилаш мумкин эмас.

Москва области шароитида область ва район даражасидаги бошқарув системасини қайта қура бориб, агрокомбинатларни, давлат кооператив бирлашмаларини, агросавдо фирмаларини, агроконсорциумлар, уюшмаларни кенг кўламда ташкил этиш йўлидан борилмоқда. Колхоз ва совхозларда кооперативлар, ижара коллективлари, оилавий фермалар ихтиёрийлик асосида тузилмоқда. Гарчи дастлабки қадамлар қўйилган бўлсада, ижобий ўзгаришлар айни янгича иқтисодий муносабатларни ривожлантириш билан боғланмоқда.

Хўжалик юритишнинг биз учун одатдан ташқари бўлган шакларидаги кўп нарсалар турмушда синовдан ўтказилишини талаб қилиши шубҳасиз. Янгилик машақкат билан йўл очиб бораётганига, баъзида эса раҳбарлар ва мутахассисларнинг, шунингдек, оддий ходимларнинг очиқ-ойдин қаршилигига дуч келаётганидан ҳам кўз юмиб бўлмайди. Маҳрум бўлинган маънавий фазилатларни тиклаш, одамларнинг онгини ўзгартириш учун вақт, сабот-матонат ва изчиллик билан олиб бориладиган фаол ташкилотчилик, ташкилий-партиявий, мафкуравий, тарбиявий иш, ялпи иқтисодий ва профессионал умумий таълим талаб этилади.

Нотиқнинг фикрича, совхоз ва колхоз мулкини реализация қилиш шаклларини янгилаш, ижара, хўжалик ҳисоби, ўзини-ўзи бошқариш, кооперативлар, якка тартибдаги оилавий фермалар орқали, маҳсулотни сақлаш, қайта ишлаш ва сотишнинг яхши йўлга қўйилган системаси орқали мамлакатимизни озиқ-овқат сурункали етишмаслиги ҳолатидан олиб чиқадиган шароитларни яратиш мумкин.

Нотиқ қишлоқнинг социал ва маданий-маиший эҳтиёжларига, уй-жой қурилишига оид масалаларни ҳам тилга олди, министрликлар ва идораларнинг шанига бир қанча таққидий мулоҳазалар айтди, шундай тартиб ўрнатишни таклиф қилдики, бунда қишлоқ хўжалиги учун саноат маҳсулотининг нархлари қатъиян беш йилга белгиланадиган, ана шу нархлар қайта кўриб чиқилган тақдирда эса қишлоқ, албатта, компенсация оладиган бўлиши керак.

Украина ССР Фанлар академияси экономика институтининг директори **И. И. Лукинов** мажлис аҳлининг эътиборини иккита масалага қаратди.

Биринчи масала нарх сиёсатига тааллуқлидир. Иқтисодий омилларни ҳисоба олмай, деҳқонларни маҳсулот етиштириш ва ўз маҳсулотларини рамзий харид нархлари билан давлатга топширишга мажбур қилиш қишлоқ хўжалигимизда оғир иқтисодий оқибатларга олиб келди. Кейинчалик харид нархлари оширилди, лекин бу нархларнинг оширилишидан олинадиган даромадни саноат маҳсулотларининг нархлари ва тарифлар илдам даражада ўсиб бораётганлиги туфайли харажатларнинг кўпайиши ютиб юбормоқда. Саноат билан қишлоқ хўжалиги ўртасидаги нархнинг тенглиги ҳамон топталмоқда. Қишлоқ аҳолиси социал ва маънавий жиҳатдан яхши аҳволда эмаслиги ана шу тенгсиз иқтисодий муносабатнинг оқибатидир.

Мамлакатимизда қишлоқ хўжалигининг ўртача рентабеллик даражаси (фойданинг фондга нисбати) 6,5 процентни ташкил этади. Бу эса саноат олаётган даромаддан тахминан икки баравар кам. Бунинг устига давлат, кооператив, бозор ва чайқов бозорлари нархи ўртасидаги тафовут ортиб бораётганлигидан кўз юмиб бўлмайди. Таъминот яхши йўлга қўйилмаган баъзи шаҳарларда озиқ-овқат нархидаги тафовут деярли ўн бараварга етмоқда. Чайқовчилар ва товламачилар давлат савдосидан молларни арзон нархларда сотиб олиб, сунъий тақчилликни келтириб чиқармоқдалар.

Юз берган вазиятга реалистик қараш керак. Қишлоқ хўжалик маҳсулотларини харид қилишнинг маъмуриятчилик-мажбурий методларидан хўжаликларнинг бевосита иқтисодий манфаатдорлигига, бевосита тайёрловчиларга юқори сифатли хом ашё ва маҳсулотларни мумкин қадар кўпроқ сотишга ўтиш зарур, деди нотиқ. Харид нархлари етиштирилган маҳсулотнинг реал қийматини тўла-тўкис қоплаши лозим.

Шунингдек, саноат ва қишлоқ хўжалик молларини ва хизматларини айирбош қилишда нархларнинг қатъий баравар бўлишини жорий этиш зарур.

Нотиқ дон ҳамда чет мамлакатлардан келтирилаётган бошқа маҳсулотлар учун жаҳон нархлари даражасида нарх белгилаб қўйишни ҳам таклиф қилди.

(Давоми иккинчи бетда).

Дунё овози

НАМИБИЯНИНГ МУСТАҚИЛЛИГИ УЧУН

● НЬЮ-ЙОРК

БМТ ҳарбий хизматчилари Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Намибияга мустақиллик бериш режаларини амалга ошира бошлаш учун тайёргарлик кўриш доирасида Жанубий Африкадаги шу мамлакатга кела бошлади.

Пайшанба куни БМТ Бош секретари вакилининг хабар қилишича, ҳозир у ерда Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг 15 мамлакат вакилларидан иборат тахминан 500 нафар зангори каскали ҳарбий хизматчилари турибди. Булар орасида Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг ўтиш даврида ёрдам кўрсатувчи ҳарбий қисмлари штабининг ходимлари, БМТ Намибияга юборилаётган батальонларнинг учта илғор бўлинмалари, ҳарбий кузатувчилар бор. Биринчи апрелда Намибия территориясида умумий сони 4650 кишидан иборат ҳарбий қисмлар группасини жойлаштиришни асосан ниҳоясига етказиш мўлжалланмоқда.

ЖИДДИЙ ТАШВИШ

● ЛОНДОН

Буюк Британия ҳарбий денгиз кучларининг атом сув ости кемалари яқин орада Лондон яқинидаги Темза дарёси сувлари остида сузиб юради.

Ассошиэйшн пресс агентлигининг хабар қилишича, мудофаа министрлиги Англиядаги машҳур дарё соҳилларига яқин ерда жойлашган Тилбери порти маъмурларидан ядровий энергетик қурилмаси бўлган сув ости кемаларининг у ерга киришига ва тўхташига рухсат олиш ниятидадир. Бу хабар ҳарбий маҳкама вакилларининг Британия атом сув ости кемаларида қали бирор марта ҳам жиддий авария бўлмаган, деб ишонгиришларига қарамай, маҳаллий маъмурларда жиддий ташвиш туғдирди. Территориясида Тилбери порти бўлган ва ядросиз зона деб эълон қилинган таррок округи раҳбарияти мудофаа министрлигининг ўз режаларини бир иложини қилиб амалга оширишга уринишини «зўравонлик сиёсати», деб баҳолади.

СИЁСИЙ КУРАШГА САФАРБАРЛИК

● АДДИС-АБЕБА

Бу ерда биринчи ноябрь куни сайлов ўтказилади. Жануби-Ғарбий Африка халқ ташкилоти (СВАПО) ана шу муносабат билан қуролли курашдан Намибия халқини сиёсий курашга сафарбар этишга ўтди.

Ташкилот президенти Сэм Нуйома Эфиопия ташқи ишлар министри Бархану Байе билан учрашув чоғида шу ҳақда гапирди. СВАПО катта ташкилий ишларни олиб бормоқда, деди у. Сэм Нуйома Жануби-Ғарбий Африка халқ ташкилоти сайловлар демократик рухда бўлса ва ЖАР найрангларидан ҳоли бўлса, унда бериладиган овозларнинг тўртдан уч қисмини олишга ишончи комил, деб таъкидлади. Мамлакатдаги аҳвол ташкилотга фойда келтирадиган кўринади ва у ғалаба қозониш учун ана шу шароитдан фойдаланади.

АВАРИЯ ХАВФИ ДАВОМ ЭТМОҚДА

● МАДРИД

Испаниянинг Тарагона вилояти Вандельос шаҳридаги атом электр станциясининг иккинчи блоки энергия билан таъминлаш системасида рўй берган авария натижасида пайшанба куни тўхтатиб қўйилди. Бироқ атом электр станциясининг ички техника хавфсизлиги системаси аниқ ишлади.

Вандельосдаги АЭС ташқи электротрансформаторда уч марта рўй берган ёнғин натижасида уч ойлик тўнаффусдан сўнг шу йилнинг 7 мартида миллий энергосистемага уланган эди. Бу станция Испаниядаги кеча авария содир бўлган иккинчи АЭСдир. Касерес вилоятининг Альмарас шаҳридаги атом электро станциясида турбина билан биринчи блок конденсатори ўртасида ўрнатилган буғ қувуридан бироз буғ чиқиб кетди.

(ТАСС).

ЖУРНАЛИСТЛАР БИЛАН УЧРАШУВ

Ҳозир якунловчи босқичга кирган сайлов кампаниясининг бориши оммавий ахборот воситалари вакилларининг партия ва совет ходимлари билан Тошкентда бўлиб ўтган учрашуви қатнашчиларининг диққат марказида бўлди. Учрашувни Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари М. Ҳ. Холмуҳамедов олиб борди.

Республикада 81 та территориал ва миллий-территориал сайлов округидан СССР халқ депутатлигига 530 дан ортиқ номзод кўрсатилди. Сайловолди кураши давомида округ сайловолди йиғилишларида ҳар томонлама ва пухта муҳокама қилинганидан кейин 145 номзод қолди. Буларнинг ҳаммаси демократия ва ошкоралик шароитида сайлов кампанияси ўтказилиши меҳнаткашлар оммасини ҳаракатга келтириб, уларнинг ташаббусини, сиёсий активлигини жўш урдириб юборганлигидан далолат беради. Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари А. П. Романовский, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Ташкилий-партиявий ва кадрлар билан ишлаш бўлимининг мудири П. В. Догонкин журналистлар билан учрашувда ана шу ҳақда гапирдилар.

Сайлов кампаниясининг ўтган босқичлари бир қанча муаммоларни ойдинлаштирди. Журналистлар ана шу муаммолар қай тарқа ҳал этилаётганлиги билан қизиқдилар. Оммавий ахборот воситаларининг вакиллари барча саволларга батафсил жавоб олдилар.

(ЎзТАГ).

19 МАРТ — САВДО, АҲОЛИГА МАИШИЙ ХИЗМАТ КЎРСАТИШ ВА УЙ-ЖОЙ-КОММУНАЛ ХЎЖАЛИГИ ХОДИМЛАРИ КУНИ

МЕҲНАТКАШ ИНСОН ТЎҒРИСИДА ҒАМХЎРЛИК

17 март куни Ўзбекистон ССР Халқ хўжалик ютуқлари виставкасида бўлиб ўтган тантанали йиғилишда қайта қуриш шароитида коммунал хўжалик ва аҳолига маиший хизмат соҳаси меҳнаткашлари олдида турган вазифалар тўғрисида гапирилди. Йиғилиш ана шу соҳа ходимларининг профессионал байрамига бағишланди.

Ўзбекистон ССР уй-жой-коммунал хўжалик министри В. К. Михайлов доклад қилди.

Докладчи ва сўзга чиққан кишилар аҳолига кўрсатиладиган маиший хизмат ҳажмини кўпайтиришда ўтган йили силжишга эришилганлигини айтдилар. Маиший хизмат ҳажмининг ўсиш суръатлари 11 процентни ташкил этди. Бир неча йил давомида илк бор топшириқ бажарилди, пландан ташқари республика меҳнаткашларига 4,6 миллион сўмлик маиший хизмат кўрсатилди. Мўлжалланганига нисбатан 62 миллион сўмлик кўп коммунал, маиший хизмат кўрсатилди. Товар обороти ҳажми ошди.

Бироқ хизматлар, ремонт-қурилиш ишлари сифатига, уй-жойларни иситишдаги ва сув таъминотидаги узилишлар тўғрисида ҳамон анчагина шикоятлар тушмоқда. Маиший ва коммунал хизмат ходимлари оилавий ва ижара пудратини янада кенгроқ қўлланишлари, тармоқнинг ишлаб чиқариш базасини фаол ривожлантиришлари, ходимларнинг малакасини оширишлари, меҳнат ва ишлаб чиқаришнинг янги формаларини жорий этишлари керак. Меҳнаткаш инсоннинг ўсиб бораётган эҳтиёжларини энг кўп даражада қондириш учун барча зарур чораларни кўриш лозим.

(ЎзТАГ).

АГРАР СИЁСАТНИ ҚАЙТА ҚУРИШ — ПАРТИЯНИНГ РЕВОЛЮЦИОН СТРАТЕГИЯСИ

(Давоми. Боши биринчи бетда).

Озиқ-овқат маҳсулотлари етиштириш, деди пировардида нотиқ, жуда тез оборот ва самара беради. Бинобарин у халқ хўжалигимизнинг иқтисодий структурасида ўзига муносиб устун ўринни эгаллаши лозим.

Қозоғистон ССР Министрлар Советининг Раиси **Н. А. Назарбоев** минбарга чиқади. У республика коммунистлари, барча меҳнаткашлари номидан М. С. Горбачев докладининг қоидаларини тўлатўкис қўллаб-қувватлади.

Қўриқ ерларнинг ўзлаштирилиши Қозоғистоннинг мамлакатдаги йирик қишлоқ хўжалик регионларидан бири бўлиб қолишига имкон берганини яхши биламиз, деди нотиқ. Аммо бунда Қозоғистоннинг ер бойлигидан интенсив, оқилона фойдаланиш учун ҳамма иш қилиндими ва қилинмоқдами, деган энг муҳим масала юзага келади. Турмуш кўп нарса қилинмаганидан далолат бериб турибди.

Қишлоқ хўжалигига раҳбарликнинг ўн йиллар мобайнида таркиб топган услуби аччиқ истеҳзогина эмас, балки ачиниш ва ғазаблашишга ҳам сабаб бўлмоқда. Ҳатто ҳозир ҳам аввалгидек мамлакат Давлат агросаноат комитетининг аппаратидагилар нимани, қачон ва қанча экиш, ҳатто қандай маҳсулот етиштириш керакligи тўғрисида ҳамон буйруқ бериб туришибди. Ўтган йил қабул қилинган қарор 1989 — 1990 йилларга мўлжалланган барча ҳажмларни қатъий белгилаб қўйди. Айтингчи, ўзини ўзи пул билан таъминлаш ва корхона тўғрисидаги Қонун амал қилаётган шароитда бундай қарорни қандай қилиб бажариш мумкин?

Нотиқ қишлоқ экономикасини соғломлаштириш, социал ва маданий-маиший муаммоларни ҳал этиш учун республикада кўрилаётган чора-тадбирлар тўғрисида сўзлаб берди. Шу беш йилликнинг уч йили ичида агросаноат комплексидаги бир қанча номутаносибликларни бартараф этишга, емхашак етиштиришни деярли учдан бир ҳисса оширишга, картошка, мева ва сабзавот омборлари қурилишини уч баравар кўпайтиришга муваффақ бўлинди. Чорвачиликда жамоат секторининг шахсий томорқалар билан интеграцияси мустаҳкамланмоқда. Бунда чорва ва паррандаларни кўпайтиришда қишлоқ хонадонларига устунлик берилмоқда.

Бу резерв аҳолида гўшт ва сут тайёрлашни бир ярим баравар кўпайтириш имконини берди. Аҳоли ҳозирдаёқ кўпгина маҳсулотлар, кооператив гўшт, колбаса маҳсулотлари билан таъминлаш чиндан ҳам яхшиланганини ҳис этди.

Меҳнатни ташкил этишнинг пудрат, кооператив, ижара шакллари қишлоқ аҳлининг ер ва фермадан узоқлашувини бартараф этишнинг бош омили бўлиб қолмоқда. Бироқ ижара тўғрисидаги қонунгина эмас, шу билан бирга унга рўёбга чиқаришнинг илмий ечими ҳам керак. Бунда район ижроия комитетларига колхозлар ва давлат корхоналари оқилона фойдаланмаётган ерларни ижарачиларга, кооператор, шахсий деҳқон хўжаликларига топшириш ҳуқуқини бериш керак.

Республика кичик фермерлик механизациясига, эҳтиёт қисмларга эҳтиёж сезмоқда, деди нотиқ. Янги техникани сотиб олишга қараганда мавжуд техникани тиклаш ижарачига иқтисодий жиҳатдан фойдалидир. Биринчи навбатда қишлоқни эҳтиёт қисмлар билан таъминлашни улгуржи савдога ўтказиш керак. Планлаштиришга ҳам янгича, революцион ёндашувлар зарур.

Нотиқ давлат буюртмаси ихтиёрий асосда бўлиши тўғрисидаги, қурғоқчилик йилларда харид нархларини ошириш учун махсус резерв фондини тузиш ҳақидаги, умуман нарх белгилашни ислоҳ қилиш тўғрисидаги масалаларни ўртага қўйди, экология ҳамда қишлоқни социал-маданий жиҳатдан янгилаш муаммоларини тилга олди.

Уч йилдан бери областда агросаноат комплекси фаолиятини яхшилаш методлари ва формаларини қидириб топиш, текшириш ва амалда рўёбга чиқариш соҳасида иш олиб борилмоқда, деди Тула область партия комитетининг биринчи секретари **Ю. И. Литвинцев.** Қишлоқ экономикасининг моддий ишлаб чиқариш негизларини ривожлантириш, қишлоқни социал қайта қуриш комплекс программалари рўёбга чиқарилмоқда. Аммо ана шу ўткир муаммоларни ҳал этишга таъсир кўрсатишнинг реал омиллари, афсуски шу пайтгача ишлаб чиқилмаган.

Қишлоқни қайта қуриш ва бу ишни комплекс амалга ошириш керaклиги тўғрисидаги фикрга ҳамма қўшилади, аммо қишлоқда пудрат асосидаги қурилиш планларини қолдиқ принципига мувофиқ тузиш эса ҳамон давом этмоқда. Областда СССР шимолий ва ғарбий районларида Қурилиш министрлиги асосий қурилиш ташкилотидир. Мазкур ташкилот беш йилликка мўлжаллаган қишлоқ қурилиши ҳажми Ноқоратупроқ зонага оид қарорга мувофиқ кейинги икки йил ичида камайтирилди. Янги тузилажак планларни ҳам амалга ошириш қийин бўлса керак деган, ташвиш туғилмоқда.

Ҳозирги пайтда кўпчилик қишлоққа қарзни тўлаш тўғрисида гапирмоқда. Бу мужмал гап бўлиб, унга аниқлик киритиш талаб қилинади. Қишлоққа биринчи навбатда қурилиш пудратининг зарур ҳиссасини бериш керак, деб ҳисоблайман. Шунда гарантияланган ресурслар ҳам рўёбга чиқади. Пудратга давлат буюртмасини планлаштириш чоғида қишлоқ қурилиши услунлиги ҳақида сиёсий ҳужжатларимизда принципиал ёғувлар киритилишини таклиф этаман, токи инвестиция жараёнларини тузишда иштирок этувчиларнинг бирортаси ҳам бу принципни буза олмасин.

Сўнгра нотиқ тармоқ ходимларининг хўжалик мустақиллигини кенгайтириш зарурлиги тўғрисида гапирди. Шу муносабат билан ижара ва кооперациялаш катта имкониятлар очиб беради. Буни «Зибино» совхози мисолида яққол кўриш мумкин. Ўтган йили «Зибино» совхози методи асосида 12 та хўжалик тузилди, бу йил эса 90 та хўжалик ишламоқда.

Ҳозир коллектив хўжаликлар ўзини оқламади, айни пайтда қишлоқдаги огир аҳволнинг сабабчисидир, деган гаплар тез-тез эшитилиб турибди.

Шарт-шароит бўлган жойда мустақил деҳқон хўжаликлари ривожланиши керак, албатта. Аммо бизнинг ҳамма катта бўлмаган тажрибамиз ижара муносабатлари, чинакам хўжалик ҳисоби асосида ишлаётган колхоз ва совхозлар — энг тўғри йўл эканлигига ишонч ҳосил қилади. Биз докладнинг мана шу принципиал хулосасини тўла-тўкис қўллаб-қувватлаймиз. Фақат иқтисодий олимлар мана шу дастлабки тажрибани тезроқ таҳлил этишлари ҳамда совет ижара усулимизнинг зарур иқтисодий ва ҳуқуқий асосларини ишлаб чиқиб, социалистик мулкни рўёбга чиқаришнинг формаларини белгилаб беришлари зарур. Улар амалиёт изланишларини танқид қилиб ва рад этибгина қолмай, балки уни илмий асослаб бердилар.

М. С. Горбачев. Марказий Комитетда ишчилар билан учрашув чоғида бир бригадир: «Олимлар ижарани ривожлантиришимизга ёрдам берсинлар» деди. Биз Пленум қарорларини бажаришга киришар эканмиз, мана шу фикрни келажак учун шиор қилиб олишимиз лозим. Олимлар ижарани ва фақат ижаранигина эмас, шу билан бирга барча янги механизмларни ривожлантиришга, ишлаб чиқариш муносабатларини қайта қуришга комитетларга колхозлар ва давлат корхоналари оқилона фойдаланмаётган ерларни ижарачиларга, кооператор, шахсий деҳқон хўжаликларига топшириш ҳуқуқини бериш керак.

Республика кичик фермерлик механизациясига, эҳтиёт қисмларга эҳтиёж сезмоқда, деди нотиқ. Янги техникани сотиб олишга қараганда мавжуд техникани тиклаш ижарачига иқтисодий жиҳатдан фойдалидир. Биринчи навбатда қишлоқни эҳтиёт қисмлар билан таъминлашни улгуржи савдога ўтказиш керак. Планлаштиришга ҳам янгича, революцион ёндашувлар зарур.

Нотиқ давлат буюртмаси ихтиёрий асосда бўлиши тўғрисидаги, қурғоқчилик йилларда харид нархларини ошириш учун махсус резерв фондини тузиш ҳақидаги, умуман нарх белгилашни ислоҳ қилиш тўғрисидаги масалаларни ўртага қўйди, экология ҳамда қишлоқни социал-маданий жиҳатдан янгилаш муаммоларини тилга олди.

Уч йилдан бери областда агросаноат комплекси фаолиятини яхшилаш методлари ва формаларини қидириб топиш, текшириш ва амалда рўёбга чиқариш соҳасида иш олиб борилмоқда, деди Тула область партия комитетининг биринчи секретари **Ю. И. Литвинцев.** Қишлоқ экономикасининг моддий ишлаб чиқариш негизларини ривожлантириш, қишлоқни социал қайта қуриш комплекс программалари рўёбга чиқарилмоқда. Аммо ана шу ўткир муаммоларни ҳал этишга таъсир кўрсатишнинг реал омиллари, афсуски шу пайтгача ишлаб чиқилмаган.

Қишлоқни қайта қуриш ва бу ишни комплекс амалга ошириш керaклиги тўғрисида ана шу масалаларни қўшимча тарзда кўриб чиқиш керак. Эҳтимол, давлат буюртмасини сўнгги беш йил ичида таркиб топган тайёрлов ўртача йиллик даражасининг 70-80 процентида миқдорида белгилаш, давлат ресурсларига қўшимча тарзда дон олиш учун дон етиштиришни рағбатлантириш тадбирларини ишлаб чиқиш маъқул бўлар.

Биз Озиқ-овқат программасини ҳал этиш учун Россия Федерацияси қўшадиган ҳисса хусусида ўз масъулиятимизни тушуниб турибмиз.

Ставрополь ўлка партия комитетининг биринчи секретари **И. С. Болдирев** колхоз ёки совхоз доирасида кооперация, ижара муносабатларини ана шундай муносабатларнинг бошқа формалари бир-бири билан уйғун бўлиб кетаётган хўжаликларда яхши натижаларга эришилаётганлигини таъкидлади. Қуйидагича ёндашув мақсадга мувофиқ бўлур эди: янги формаларни қидириш ва қарор топтиришда қуйи бўғинлар ташаббус кўрсатиши, марказнинг вазифаси эса истиқболли ташаббусларни ҳар жиҳатдан қўллаб-қувватлашдан иборат бўлиши лозим.

Шошма-шошарлик, хомхатала қарорлар қабул қилиш Озиқ-овқат программасини амалга оширишга айниқса сезиларли таъсир кўрсатмоқда. Бунинг боиси шундаки, бошқарув аппарати қабул қилинаётган қарорлар учун жавобгар эмас, иккинчи томондан эса деҳқонларнинг узоқ муддатга мўлжалланган манфаатларини ҳимоя қилиш учун етарлича ишончли механизм яратилмаган.

Колхоз ва совхозлар, хўжалик ҳисоби ва ўзини ўзи пул билан таъминлаш шароитида ишлашар экан, ишончсиз маҳсулот етказиб берувчилардан ҳимоянинг ана шундай механизми йўқлигини жуда ўткир сезиб турибдилар. Маҳсулотнинг тақдири бир неча соат ичида ҳал бўладиган қишлоқ хўжалигида электр энергия, газ, сув ва ёнилғи таъминотидаги узилишлар маҳсулотнинг катта қисми оёқости бўлишига олиб келмоқда, бу экономикага ҳам сезиларли таъсир кўрсатмоқда, қишлоқ хўжалик корхоналарининг шериклар билан муносабатларига гражданлик қонунчилигининг умумий қоидасини ёйиш вақти келди, мазкур қонунчиликда зиённи тўла ундириб олиш, ундирганда ҳам фақат зиённи эмас, балки олинмай қолинган даромадни ҳам ундириб олиш назарда тутилган.

Шундан кейин нотиқ саноат маҳсулоти нархининг жадал ўсиб бораётгани қишлоқ экономикасини соғломлаштириш жараёнига путур етказаётганлигини айтди. Давлат айрим органларининг калтабин сиёсати оқибатида биз ҳар йили 1 миллион тоннагача юқори сифатли буғдойни чорва молларига беришга мажбурмиз. Наҳотки мамлакатга шу дон керак бўлмаса? Агар зарур бўлса, шундай механизм ишлаб чиқиш керакки, ушбу механизм юқори сифатли донни хўжаликлар фойда кўриб сотиши учун рағбатлантирсин. Пландан ташқари харид учун техника ва материаллар сотиш практикаси бу ўринда муайян истиқбол очмоқда.

Колхоз ва совхозлар молиявий аҳволининг мустаҳкамланиши уларга ўз-ўзини маблағ билан таъминлаш шароитида ишлаб топган маблағларини социал мақсадларга ажратиш имконини берди. Маблағ билан таъминлашнинг яна бир салмоқли манбаи бор — бу қишлоқ аҳолисининг шахсий жамғармаларидир. Қишлоқ меҳнаткашлари ўз пулларини уй-жой қурилиши, газ ва водопровод тармоқлари ётқизиш, йўллар қуришга бажонидил бермоқдалар. Қишлоқни социал жиҳатдан ривожлантиришни жадаллаштириш учун қўшимча моддий ресурслар топиш керак. Шу муносабат билан мамлакатнинг таъминот алоқаларини батафсил тафтиш этиш заруратн ўткир бўлиб қолди ҳамда буни ўз-ўзини бошқариш ва маҳаллий хўжалик тўғрисидаги қонун ишлаб чиқилаётганида ҳуқуқий жиҳатдан эътиборга олиш керак.

Мелиорацияга сарфланаётган катта-катта маблағлар етарлича самара бермаётганлиги хусусидаги мамлакат жамоатчилиги ташвишига ставрополликлар ҳам шерикдирлар, деди нотиқ. Аммо бизнинг ўлкамизда экинзорларнинг 6 процентини эгаллаб турган суғориладиган ерлар ялпи деҳқончилик маҳсулотининг қарийб тўртдан бир қисмини бермоқда. Бу бизга мелиорацияни янада ривожлантириш масалаларини ўртага қўйиш ҳуқуқини беради.

Аммо сўнгги вақтда жамиятда мелиорацияга, энергетиканинг хилма-хил турларига, химия ишлаб чиқаришга нигилистик муносабатда бўлиш ортиб бормоқда. Экология ҳақида ўйлаш керак, ўйлаганда ҳам, асосли ўйлаш керак, албатта. Аммо биз тараққиётимизнинг истиқболларини назардан қочира олмаймиз ва назардан қочирмаслигимиз керак. Бу ўринда олимларнинг холисона ва чуқур тавсияномалари зарур.

Минбарга Тожикистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари **Қ. Маҳкамов** чиқади. М. С. Горбачев докладида баён этилган қоидалар ва хулосалар, деди у, пайсалга солмай зарур чоралар кўрилишини тақозо этади. Ҳужжатларнинг тайёрланган лойиҳалари мамлакат агросаноат комплексининг йирик масалаларини ҳал этишни қамраб олган ва биз бу ҳужжатларни қўллаб-қувватлаймиз.

Нотиқ Тожикистон учун принципиал аҳамиятга эга бўлган айрим масалаларга тўхталди. Республикада аҳоли жон бошига бор-йўғи 0,11 гектар суғориладиган ер тўғри келади, деди у. СССР Мелиорация ва сув хўжалиги министрлиги эса Орол муаммосини ўртага қўйиб, янги суғориладиган ерларни ишга солишни аслида тўхтатиб қўйди. Тўғри, Оролни қутқариб қолиш керак, аммо республикадаги 5 миллион аҳолининг озиқ-овқатларга бўлган эҳтиёжини қондириш учун барча ишларни ҳам қилиш керак.

СССР Мелиорация ва сув хўжалиги министрлиги ва унинг лойиҳалаш ва илмий ташкилотлари кўп йиллардан буён сувни тежайдиган технологиялар яратиш, махсус техника ва ускуна тайёрлаш юзасидан иш олиб бормоқдалар. Хўш, қани ўша техника? Нега энди ҳеч ким ана шу техникани зарур миқдорда тайёрламаяпти?

Биз нам етарли бўлган лалмикор ерларда боғ ва узумзорлар бунёд этишни ўрганиб олдик. Аммо сабзавот, картошка, ем-хашак бизнинг шароитимизда асосан суғориладиган ерларда ўсади. Аҳволнинг бутун мураккаблигини тушуниб олиб, деб таъкидлади нотиқ, республикада ўтган йили маҳсулот бирлиги учун сув истеъмоли нормаси қисқартирилди ҳамда ҳисоб-китобдаги нормадан кўпроқ олинган сув учун ҳақ тўлаш жорий этилди. Айтиш керакки, ижобий самара олинди. Бу йилдан бошлаб бутун республикада ана шу қоида жорий этилади.

Бундан ташқари, озиқ-овқат муаммосини ҳал этиш учун республика агросаноат комплекси ишлаб чиқаришида айрим структура ўзгаришлари бўлиши лозим. Озиқ-овқат комплекси эҳтиёжлари учун илгари бўлганидек, ҳозир ҳам ер етишмаяпти. Айни вақтда пахтачилик ҳам оғир аҳволга тушиб қолди. Ҳозир пахта етиштираётган кишиларнинг иш ҳақи камая боошлади. Агар биз яқин бир-икки йил ичида бу муаммони ҳал этмасак, кўпчилик пахта етиштиришдан воз кечади.

Ўткир баҳс-мунозаралар бўлаётган жуда мураккаб масалалардан бири агросаноат комплексида ва уни бошқаришда иқтисодий муносабатларни қайта қуришдир. Бир мулоҳазани айтиб ўтишни истайман: агар ўзжаликларнинг моддий-техника таъминоти масаласи ҳал этилмас экан, яна муваффақиятсизликка учрайлиз.

Нотиқ агросаноат комплексидаги иқтисодий муносабатларни такомиллаштириш муаммоларига, экология масалаларига тўхталди, республика саноатини ривожлантиришга ёрдам бермайдиган мақолалар эълон қилаётган баъзи оммавий ахборот воситалари адресига танқидий фикр-мулоҳазалар билдирди.

Қўриқда 35-кўклам бошланди, деди Қозоғистондаги Омонгелди номли совхоз-механизатори **Н. В. Геллерт.** Бу залга йиғилган кўп одамларнинг тақдири янги ерларни ўзлаштириш билан боғлангандир. Гарчи мавриди бўлмаса ҳам, юбилейлар даври ўтган бўлса ҳам, чўлқуварларни табриклагим келади. Қўриқ барҳаёт ва у нон бермоқда. Эндиликда юкнинг огирини кўтариш чўлқуварларнинг иккинчи авлоди, яъни бизнинг зиммамизга тушмоқда.

80-йилларнинг бошларида бригада пудратини райком секретарларининг ёрдами билан жорий этиб, партизанларга ўхшаб ишлаган эдик. Ҳар бир мустақил қадамимизга тўсқинлик қилишга интилишарди. Иш шунга бориб етдики, 1985 йилда юқоридан буйруқ кутиб ўтирмай, ўримга чиқ қанимизда, бизга дон ортиш учун транспорт ҳам беришмади.

Қайта қуриш даври РАПОдаги раҳбарларнинг ўзгариши, ана шу идорадаги ҳаддан зиёд кўп бўлинмалардан устма-уст кўрсатмалар ва фармойишлар оқими билан бошланди.

(Давоми учинчи бетда).

(Давоми. Боши биринчи бетда).

Озиқ-овқат маҳсулотлари етиштириш, деди пировардида нотиқ, жуда тез оборот ва самара беради. Бинобарин у халқ хўжалигимизнинг иқтисодий структурасида ўзига муносиб устун ўринни эгаллаши лозим.

Қозоғистон ССР Министрлар Советининг Раиси **Н. А. Назарбоев** минбарга чиқади. У республика коммунистлари, барча меҳнаткашлари номидан М. С. Горбачев докладининг қоидаларини тўлатўкис қўллаб-қувватлади.

Қўриқ ерларнинг ўзлаштирилиши Қозоғистоннинг мамлакатдаги йирик қишлоқ хўжалик регионларидан бири бўлиб қолишига имкон берганини яхши биламиз, деди нотиқ. Аммо бунда Қозоғистоннинг ер бойлигидан интенсив, оқилона фойдаланиш учун ҳамма иш қилиндими ва қилинмоқдами, деган энг муҳим масала юзага келади. Турмуш кўп нарса қилинмаганидан далолат бериб турибди.

Қишлоқ хўжалигига раҳбарликнинг ўн йиллар мобайнида таркиб топган услуби аччиқ истеҳзогина эмас, балки ачиниш ва ғазаблашишга ҳам сабаб бўлмоқда. Ҳатто ҳозир ҳам аввалгидек мамлакат Давлат агросаноат комитетининг аппаратидагилар нимани, қачон ва қанча экиш, ҳатто қандай маҳсулот етиштириш керaклиги тўғрисида ҳамон буйруқ бериб туришибди. Ўтган йил қабул қилинган қарор 1989 — 1990 йилларга мўлжалланган барча ҳажмларни қатъий белгилаб қўйди. Айтингчи, ўзини ўзи пул билан таъминлаш ва корхона тўғрисидаги Қонун амал қилаётган шароитда бундай қарорни қандай қилиб бажариш мумкин?

Нотиқ қишлоқ экономикасини соғломлаштириш, социал ва маданий-маиший муаммоларни ҳал этиш учун республикада кўрилаётган чора-тадбирлар тўғрисида сўзлаб берди. Шу беш йилликнинг уч йили ичида агросаноат комплексидаги бир қанча номутаносибликларни бартараф этишга, емхашак етиштиришни деярли учдан бир ҳисса оширишга, картошка, мева ва сабзавот омборлари қурилишини уч баравар кўпайтиришга муваффақ бўлинди. Чорвачиликда жамоат секторининг шахсий томорқалар билан интеграцияси мустаҳкамланмоқда. Бунда чорва ва паррандаларни кўпайтиришда қишлоқ хонадонларига устунлик берилмоқда.

Бу резерв аҳолида гўшт ва сут тайёрлашни бир ярим баравар кўпайтириш имконини берди. Аҳоли ҳозирдаёқ кўпгина маҳсулотлар, кооператив гўшт, колбаса маҳсулотлари билан таъминлаш чиндан ҳам яхшиланганини ҳис этди.

Меҳнатни ташкил этишнинг пудрат, кооператив, ижара шакллари қишлоқ аҳлининг ер ва фермадан узоқлашувини бартараф этишнинг бош омили бўлиб қолмоқда. Бироқ ижара тўғрисидаги қонунгина эмас, шу билан бирга унга рўёбга чиқаришнинг илмий ечими ҳам керак. Бунда район ижроия комитетларига колхозлар ва давлат корхоналари оқилона фойдаланмаётган ерларни ижарачиларга, кооператор, шахсий деҳқон хўжаликларига топшириш ҳуқуқини бериш керак.

Республика кичик фермерлик механизациясига, эҳтиёт қисмларга эҳтиёж сезмоқда, деди нотиқ. Янги техникани сотиб олишга қараганда мавжуд техникани тиклаш ижарачига иқтисодий жиҳатдан фойдалидир. Биринчи навбатда қишлоқни эҳтиёт қисмлар билан таъминлашни улгуржи савдога ўтказиш керак. Планлаштиришга ҳам янгича, революцион ёндашувлар зарур.

Нотиқ давлат буюртмаси ихтиёрий асосда бўлиши тўғрисидаги, қурғоқчилик йилларда харид нархларини ошириш учун махсус резерв фондини тузиш ҳақидаги, умуман нарх белгилашни ислоҳ қилиш тўғрисидаги масалаларни ўртага қўйди, экология ҳамда қишлоқни социал-маданий жиҳатдан янгилаш муаммоларини тилга олди.

Уч йилдан бери областда агросаноат комплекси фаолиятини яхшилаш методлари ва формаларини қидириб топиш, текшириш ва амалда рўёбга чиқариш соҳасида иш олиб борилмоқда, деди Тула область партия комитетининг биринчи секретари **Ю. И. Литвинцев.** Қишлоқ экономикасининг моддий ишлаб чиқариш негизларини ривожлантириш, қишлоқни социал қайта қуриш комплекс программалари рўёбга чиқарилмоқда. Аммо ана шу ўткир муаммоларни ҳал этишга таъсир кўрсатишнинг реал омиллари, афсуски шу пайтгача ишлаб чиқилмаган.

Қишлоқни қайта қуриш ва бу ишни комплекс амалга ошириш керaклиги тўғрисидаги фикрга ҳамма қўшилади, аммо қишлоқда пудрат асосидаги қурилиш планларини қолдиқ принципига мувофиқ тузиш эса ҳамон давом этмоқда. Областда СССР шимолий ва ғарбий районларида Қурилиш министрлиги асосий қурилиш ташкилотидир. Мазкур ташкилот беш йилликка мўлжаллаган қишлоқ қурилиши ҳажми Ноқоратупроқ зонага оид қарорга мувофиқ кейинги икки йил ичида камайтирилди. Янги тузилажак планларни ҳам амалга ошириш қийин бўлса керак деган, ташвиш туғилмоқда.

Ҳозирги пайтда кўпчилик қишлоққа қарзни тўлаш тўғрисида гапирмоқда. Бу мужмал гап бўлиб, унга аниқлик киритиш талаб қилинади. Қишлоққа биринчи навбатда қурилиш пудратининг зарур ҳиссасини бериш керак, деб ҳисоблайман. Шунда гарантияланган ресурслар ҳам рўёбга чиқади. Пудратга давлат буюртмасини планлаштириш чоғида қишлоқ қурилиши услунлиги ҳақида сиёсий ҳужжатларимизда принципиал ёғувлар киритилишини таклиф этаман, токи инвестиция жараёнларини тузишда иштирок этувчиларнинг бирортаси ҳам бу принципни буза олмасин.

Сўнгра нотиқ тармоқ ходимларининг хўжалик мустақиллигини кенгайтириш зарурлиги тўғрисида гапирди. Шу муносабат билан ижара ва кооперациялаш катта имкониятлар очиб беради. Буни «Зибино» совхози мисолида яққол кўриш мумкин. Ўтган йили «Зибино» совхози методи асосида 12 та хўжалик тузилди, бу йил эса 90 та хўжалик ишламоқда.

Ҳозир коллектив хўжаликлар ўзини оқламади, айни пайтда қишлоқдаги огир аҳволнинг сабабчисидир, деган гаплар тез-тез эшитилиб турибди.

Шарт-шароит бўлган жойда мустақил деҳқон хўжаликлари ривожланиши керак, албатта. Аммо бизнинг ҳамма катта бўлмаган тажрибамиз ижара муносабатлари, чинакам хўжалик ҳисоби асосида ишлаётган колхоз ва совхозлар — энг тўғри йўл эканлигига ишонч ҳосил қилади. Биз докладнинг мана шу принципиал хулосасини тўла-тўкис қўллаб-қувватлаймиз. Фақат иқтисодчи олимлар мана шу дастлабки тажрибани тезроқ таҳлил этишлари ҳамда совет ижара усулимизнинг зарур иқтисодий ва ҳуқуқий асосларини ишлаб чиқиб, социалистик мулкни рўёбга чиқаришнинг формаларини белгилаб беришлари зарур. Улар амалиёт изланишларини танқид қилиб ва рад этибгина қолмай, балки уни илмий асослаб бердилар.

М. С. Горбачев. Марказий Комитетда ишчилар билан учрашув чоғида бир бригадир: «Олимлар ижарани ривожлантиришимизга ёрдам берсинлар» деди. Биз Пленум қарорларини бажаришга киришар эканмиз, мана шу фикрни келажак учун шиор қилиб олишимиз лозим. Олимлар ижарани ва фақат ижаранигина эмас, шу билан бирга барча янги механизмларни ривожлантиришга, ишлаб чиқариш муносабатларини қайта қуришга комитетларга колхозлар ва давлат корхоналари оқилона фойдаланмаётган ерларни ижарачиларга, кооператор, шахсий деҳқон хўжаликларига топшириш ҳуқуқини бериш керак.

Республика кичик фермерлик механизациясига, эҳтиёт қисмларга эҳтиёж сезмоқда, деди нотиқ. Янги техникани сотиб олишга қараганда мавжуд техникани тиклаш ижарачига иқтисодий жиҳатдан фойдалидир. Биринчи навбатда қишлоқни эҳтиёт қисмлар билан таъминлашни улгуржи савдога ўтказиш керак. Планлаштиришга ҳам янгича, революцион ёндашувлар зарур.

Нотиқ давлат буюртмаси ихтиёрий асосда бўлиши тўғрисидаги, қурғоқчилик йилларда харид нархларини ошириш учун махсус резерв фондини тузиш ҳақидаги, умуман нарх белгилашни ислоҳ қилиш тўғрисидаги масалаларни ўртага қўйди, экология ҳамда қишлоқни социал-маданий жиҳатдан янгилаш муаммоларини тилга олди.

Уч йилдан бери областда агросаноат комплекси фаолиятини яхшилаш методлари ва формаларини қидириб топиш, текшириш ва амалда рўёбга чиқариш соҳасида иш олиб борилмоқда, деди Тула область партия комитетининг биринчи секретари **Ю. И. Литвинцев.** Қишлоқ экономикасининг моддий ишлаб чиқариш негизларини ривожлантириш, қишлоқни социал қайта қуриш комплекс программалари рўёбга чиқарилмоқда. Аммо ана шу ўткир муаммоларни ҳал этишга таъсир кўрсатишнинг реал омиллари, афсуски шу пайтгача ишлаб чиқилмаган.

Қишлоқни қайта қуриш ва бу ишни комплекс амалга ошириш керaклиги тўғрисидаги фикрга ҳамма қўшилади, аммо қишлоқда пудрат асосидаги қурилиш планларини қолдиқ принципига мувофиқ тузиш эса ҳамон давом этмоқда. Областда СССР шимолий ва ғарбий районларида Қурилиш министрлиги асосий қурилиш ташкилотидир. Мазкур ташкилот беш йилликка мўлжаллаган қишлоқ қурилиши ҳажми Ноқоратупроқ зонага оид қарорга мувофиқ кейинги икки йил ичида камайтирилди. Янги тузилажак планларни ҳам амалга ошириш қийин бўлса керак деган, ташвиш туғилмоқда.

Ҳозирги пайтда кўпчилик қишлоққа қарзни тўлаш тўғрисида гапирмоқда. Бу мужмал гап бўлиб, унга аниқлик киритиш талаб қилинади. Қишлоққа биринчи навбатда қурилиш пудратининг зарур ҳиссасини бериш керак, деб ҳисоблайман. Шунда гарантияланган ресурслар ҳам рўёбга чиқади. Пудратга давлат буюртмасини планлаштириш чоғида қишлоқ қурилиши услунлиги ҳақида сиёсий ҳужжатларимизда принципиал ёғувлар киритилишини таклиф этаман, токи инвестиция жараёнларини тузишда иштирок этувчиларнинг бирортаси ҳам бу принципни буза олмасин.

Сўнгра нотиқ тармоқ ходимларининг хўжалик мустақиллигини кенгайтириш зарурлиги тўғрисида гапирди. Шу муносабат билан ижара ва кооперациялаш катта имкониятлар очиб беради. Буни «Зибино» совхози мисолида яққол кўриш мумкин. Ўтган йили «Зибино» совхози методи асосида 12 та хўжалик тузилди, бу йил эса 90 та хўжалик ишламоқда.

Ҳозир коллектив хўжаликлар ўзини оқламади, айни пайтда қишлоқдаги огир аҳволнинг сабабчисидир, деган гаплар тез-тез эшитилиб турибди.

Шарт-шароит бўлган жойда мустақил деҳқон хўжаликлари ривожланиши керак, албатта. Аммо бизнинг ҳамма катта бўлмаган тажрибамиз ижара муносабатлари, чинакам хўжалик ҳисоби асосида ишлаётган колхоз ва совхозлар — энг тўғри йўл эканлигига ишонч ҳосил қилади. Биз докладнинг мана шу принципиал хулосасини тўла-тўкис қўллаб-қувватлаймиз. Фақат иқтисодчи олимлар мана шу дастлабки тажрибани тезроқ таҳлил этишлари ҳамда совет ижара усулимизнинг зарур иқтисодий ва ҳуқуқий асосларини ишлаб чиқиб, социалистик мулкни рўёбга чиқаришнинг формаларини белгилаб беришлари зарур. Улар амалиёт изланишларини танқид қилиб ва рад этибгина қолмай, балки уни илмий асослаб бердилар.

М. С. Горбачев. Марказий Комитетда ишчилар билан учрашув чоғида бир бригадир: «Олимлар ижарани ривожлантиришимизга ёрдам берсинлар» деди. Биз Пленум қарорларини бажаришга киришар эканмиз, мана шу фикрни келажак учун шиор қилиб олишимиз лозим. Олимлар ижарани ва фақат ижаранигина эмас, шу билан бирга барча янги механизмларни ривожлантиришга, ишлаб чиқариш муносабатларини қайта қуришга комитетларга колхозлар ва давлат корхоналари оқилона фойдаланмаётган ерларни ижарачиларга, кооператор, шахсий деҳқон хўжаликларига топшириш ҳуқуқини бериш керак.

Республика кичик фермерлик механизациясига, эҳтиёт қисмларга эҳтиёж сезмоқда, деди нотиқ. Янги техникани сотиб олишга қараганда мавжуд техникани тиклаш ижарачига иқтисодий жиҳатдан фойдалидир. Биринчи навбатда қишлоқни эҳтиёт қисмлар билан таъминлашни улгуржи савдога ўтказиш керак. Планлаштиришга ҳам янгича, революцион ёндашувлар зарур.

Нотиқ давлат буюртмаси ихтиёрий асосда бўлиши тўғрисидаги, қурғоқчилик йилларда харид нархларини ошириш учун махсус резерв фондини тузиш ҳақидаги, умуман нарх белгилашни ислоҳ қилиш тўғрисидаги масалаларни ўртага қўйди, экология ҳамда қишлоқни социал-маданий жиҳатдан янгилаш муаммоларини тилга олди.

Уч йилдан бери областда агросаноат комплекси фаолиятини яхшилаш методлари ва формаларини қидириб топиш, текшириш ва амалда рўёбга чиқариш соҳасида иш олиб борилмоқда, деди Тула область партия комитетининг биринчи секретари **Ю. И. Литвинцев.** Қишлоқ экономикасининг моддий ишлаб чиқариш негизларини ривожлантириш, қишлоқни социал қайта қуриш комплекс программалари рўёбга чиқарилмоқда. Аммо ана шу ўткир муаммоларни ҳал этишга таъсир кўрсатишнинг реал омиллари, афсуски шу пайтгача ишлаб чиқилмаган.

Қишлоқни қайта қуриш ва бу ишни комплекс амалга ошириш керaклиги тўғрисидаги фикрга ҳамма қўшилади, аммо қишлоқда пудрат асосидаги қурилиш планларини қолдиқ принципига мувофиқ тузиш эса ҳамон давом этмоқда. Областда СССР шимолий ва ғарбий районларида Қурилиш министрлиги асосий қурилиш ташкилотидир. Мазкур ташкилот беш йилликка мўлжаллаган қишлоқ қурилиши ҳажми Ноқоратупроқ зонага оид қарорга мувофиқ кейинги икки йил ичида камайтирилди. Янги тузилажак планларни ҳам амалга ошириш қийин бўлса керак деган, ташвиш туғилмоқда.

Ҳозирги пайтда кўпчилик қишлоққа қарзни тўлаш тўғрисида гапирмоқда. Бу мужмал гап бўлиб, унга аниқлик киритиш талаб қилинади. Қишлоққа биринчи навбатда қурилиш пудратининг зарур ҳиссасини бериш керак, деб ҳисоблайман. Шунда гарантияланган ресурслар ҳам рўёбга чиқади. Пудратга давлат буюртмасини планлаштириш чоғида қишлоқ қурилиши услунлиги ҳақида сиёсий ҳужжатларимизда принципиал ёғувлар киритилишини таклиф этаман, токи инвестиция жараёнларини тузишда иштирок этувчиларнинг бирортаси ҳам бу принципни буза олмасин.

Сўнгра нотиқ тармоқ ходимларининг хўжалик мустақиллигини кенгайтириш зарурлиги тўғрисида гапирди. Шу муносабат билан ижара ва кооперациялаш катта имкониятлар очиб беради. Буни «Зибино» совхози мисолида яққол кўриш мумкин. Ўтган йили «Зибино» совхози методи асосида 12 та хўжалик тузилди, бу йил эса 90 та хўжалик ишламоқда.

Ҳозир коллектив хўжаликлар ўзини оқламади, айни пайтда қишлоқдаги огир аҳволнинг сабабчисидир, деган гаплар тез-тез эшитилиб турибди.

Шарт-шароит бўлган жойда мустақил деҳқон хўжаликлари ривожланиши керак, албатта. Аммо бизнинг ҳамма катта бўлмаган тажрибамиз ижара муносабатлари, чинакам хўжалик ҳисоби асосида ишлаётган колхоз ва совхозлар — энг тўғри йўл эканлигига

АГРАР СИЁСАТНИ ҚАЙТА ҚУРИШ — ПАРТИЯНИНГ РЕВОЛЮЦИОН СТРАТЕГИЯСИ

(Давоми. Бошқ биринчи ва иккинчи бетларда).

Аммо кўп ўтмай далаларимизнинг хўжайини бўлиш орзусини кўнглимизга тугиб, ижара пудратига ўтдик. Аммо асабларимиз шу қадар қақшаб ишлаяпмизки, бу янги қўрқни очишга етган бўлур эди. Ўзингиз ўйлаб кўринг, маъмурият ҳатто ижара шартномасини, тавсия этилаётганидек, беш йилга эмас, балки бир йилга тузмоқда. Бу гал эса бизга нима учундир, Пленумдан кейингина шартнома тузамиз, деб ваъда беришди. Раҳбаримиз эндиликда янги даврда яшаётганлигига, қайта қуриш совхозимизга ҳам етиб келганлигига ишонмайди, чоғи.

Бу ўринда масала кундай равшан: агар ғаллакор, чорвадор, деҳқонга ўзи мустақил хўжалик юритиши ҳуқуқини бериш мумкинлигини тан оладиган бўлсак, демак бу бошқарувчиларнинг учдан икки қисми ишсиз қолишини англатади. Партия ва Советлар бу масалада ҳақиқий инқилобий бурилиш қилмагунча, бюрократия биздан ғолиб чиқмоқда ва ғолиб чиқаверади.

Шундан кейин донгдор механизатор ерларни инвентаризациядан ўтказиш зарурлиги ҳақида гапирди, Ватанимизда тайёрланаётган тракторларни такомиллаштириш тўғрисидаги масалани ўртага қўйди.

Кеча, Михаил Сергеевич, Сиз докладингизда қишлоқларнинг техникага ёмон муносабати ҳақида гапирдингиз, деди Н. В. Геллерт. Аммо биз қандай шароитда ишлаяпмиз? 40 даража совқ, техника кўчада қолиб кетган, ҳамма нарса музлаб қоладди, фақат двигателни эса пайвандлаш лампалари ва олов билан иситамиз, бошқа барча қисмлар эса ана шу қаҳратонда айланиши керак. Антифриз ва тассол етишмайди. Қишда ёзда ишлатилиши лозим бўлган ёнилғи билан ишлаймиз, техника эса мажақланган танкдек туриб қолади, далалар эса 40 километргача нарида жойлашган.

Иложимиз йўқлигидан ижозат берилмаган ишларни қилишга, бир тракторни қисмларга ажратиб, эҳтиёт қисм сифатида ишлатишга мажбурмиз.

Қишлоқ хўжалигида ялпи кампаниялар давом этаётганлиги ҳам ташвишга солмоқда. Пудрат ҳақида матбуотда ҳозирча битта ҳам танқидий фикр-мулоҳаза айтилмаяпти. Фақат ҳамду сано битилмоқда. Наҳотки ана шу битта усул Ноқоратупроқ зонадаги кичкина майдон учун ҳам, қўриқдаги 200—400 гектарлик ер учун ҳам ярайверса? Наҳотки, қишлоқ хўжалигининг барча тармоқлари фақат бир усул—ижара билан муваффақиятли ривожланса? Кейинчалик нуқсонларни тузатишимизга тўғри келади. Ҳозир одамлар ўйлаб қолишмоқда: эҳтимол, бюрократия ҳар гал хатоларимизни изоҳлаб бераётганлиги, уларни тузатишга ўргатаётганлиги, кейин эса янги хатоларни вужудга келтираётганлиги билан кучли бўлиб қолаётгандир?

«Октябрь» журналининг бош редактори **А. А. Ананьев** нутқини бошлар экан, ҳозир деҳқон хўжаликлари колхоз ва совхозларга нисбатан тенг бўлмаган шароитларда ишлаётганини айтди, аввало бу гап тракторлар, механизация воситалари етказиб беришга тааллуқлидир.

Деҳқон хўжалиги ҳаётнинг бирламчи ячейкаси статусини олиши керак, деб ўйлайман, деди ёзувчи. Ўшандагина деҳқон ўзини ернинг ҳақиқий хўжайини, умумдавлат ишининг қатнашчиси, деб билади. Деҳқон меҳнатини ерсиз тасаввур қилиб бўлмайди. Ер бизнинг абадий ризқ-рўзимиз бўлиши, биз ер ва ердан фойдаланиш хусусида жуда кучли ва қатъий чоралар кўришимиз керак. Аммо тайёрланган лойиҳа, нотиқнинг фикрича, ерни асраш тўғрисида ғамхўрлик қилишни рағбатлантирмайди.

Марказий Комитетнинг мазкур Пленуми, деди Эстония Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари **В. И. Вяляс**, Эстония коммунистларининг чуқур эътиқодига кўра, бутун агросаноат комплекси ва уни бошқаришни қайта қуришнинг туб чораларини ишлаб чиқиши керак. Деҳқонга ерсув жиловини ҳақиқатан ҳам тутқазиш, уни ер ва ишлаб чиқариш воситаларининг хўжайинига айлантириш, омилкорлик юзага чиқиши учун деҳқонга барча қулай ташкилий, иқтисодий ва ҳуқуқий шарт-шароитларни яратиш тўғрисида бугун шу минбардан неча марталаб жуда тўғри гапирилди. Назаримизда партиянинг ҳозирги даврдаги аграр сиёсатининг асосий таркибий қисми ана шулардир. М. С. Горбачев докладида бу ҳақда партиявий принципиаллик ҳамда эътиқод билан аниқ-равшан гапирилди. Биз бунда ҳам янгича фикрлаш ғалабасини, қайта қуришнинг реал ниш оналарини кўриб турибмиз.

Хўш, бизнинг конкрет ишларимиз ва режаларимиз қандай!— деб сўзини давом эттирди нотиқ. XIX Бутуниттифоқ партия конференцияси ва Эстония Компартияси Марказий Комитетининг XI пленуми қарорлари асосида биз иқтисодий муносабатлар системасида туб бурилишни амалга оширишни кўзда тутмоқдамиз. Айни вақтда бу соҳадаги бош бўғин бўлган қишлоқ қурилиши цемент, металл, сантехника сингари материаллар етишмаётганидан озор чекмоқда, буларни бизга қатъий фонд ва лимитлар асосида ажратишмоқда. Шу сабабли «Агрострой» қувватларининг 20 процентидан фойдаланилмаяпти.

Биз социалистик мулк турли формаларидан омилкорлик билан фойдаланиш зарурлигини қўллаб-қувватлаймиз. Демак, колхозлар ва совхозларда тўла хўжалик ҳисоби ва ўз харажатларини ўзи қоплаш кенг жорий этилиши, агросаноат комбинатлари, агрофирмалар, илмий-ишлаб чиқариш бирлашмалари, акционерлик жамиятлари, пудрат ва ижара ҳар томонлама равнақ топиши, кооперация ривожлантирилиши, оилавий фермалар, фермерлик хўжаликлари тузилиши, хуторлар қайтадан тикланиши керак. Айни вақтда ҳар бир район, хўжалик қандай формалар мақсадга мувофиқлигини ҳамда конкрет шароитларга кўпроқ мос тушишини ўзи мустақил белгилайди.

Биз хуторликларга ерни абадий фойдаланиш учун бериб қўйиш ва уни мерос қилиб қолдириш ҳуқуқини бередиган; хуторлар ва ишлаб чиқаришнинг бошқа майда формалари учун оддий ва арзон, ихчам қишлоқ хўжалик техникаси ишлаб чиқаришни ташкил этиш; шу мақсадда республика жойлашган иттифоқ қарамогидаги айрим корхоналарнинг ихтисослигини ўзгартириш; деҳқонлар учун давлат социал таъминоти ва страхование системасини ишлаб чиқиш; хутор хўжалигини ривожлантириш учун кредит маблагини кўпайтириш имкони назарда тутилган ер ҳақидаги қонунни ишлаб чиқиш ва қабул қилишга қаратилган тадбирларни қўллаб-қувватлаймиз.

Биз қишлоқ хўжалигидаги аҳволни яхшилашни республика хўжалик ҳисобини амалга ошириш билан боғлаймоқдамиз, деди нотиқ. Шу муносабат билан у давлат буюртмаси тариқасида республикада харид этилаётган чорвачилик маҳсулотига нарх белгилаш масалаларига тўхталди, республикада озуқа оқсили ишлаб чиқаришни кўпайтириш тўғрисидаги масалани тилга олди. Эстония ССР бу борада ўз ҳиссасини кўпайтириши мумкин. Республика мамлакатни аввало юқори сифатли сут маҳсулотлари — пишлоқ, сариёғ ва қаймоғи олинмаган сут билан таъминлашни яхшилаши мумкин. Умумиттифоқ фондига гўшт ва гўшт маҳсулотлари етказиб беришни бирмунча қисқартириш ва айни вақтда беш йиллик охирида 1985 йилга нисбатан сут ва сут маҳсулотлари етказиб беришни тахминан 20 процент кўпайтириш назаримизда мақсадга мувофиқ бўлади.

Нотиқ пировардида мазкур Пленумда жиддий партиявий маслаҳатлашув бўлганлигини таъкидлади. Аммо сўз яқин орада ишга айланиши учун анчагина дадил партиявий куч-ғайрат сарфлаш, масъулиятни ҳис этиб иш юритиш лозим бўлади. Биз Эстония партия ташкилоти, эстон деҳқонлари номидан бу юмушга тайёрмиз, деб айта оламиз.

Бугун ғоят муҳим тарихий аҳамиятга молик мавзуда суҳбат бормоқда десам, фикримга ҳамма қўшилса керак деб ўйлайман, деди Олтой ўлка партия комитетининг биринчи секретари **Ф. В. Попов**. Пленум агросаноат комплекси иқтисодий муносабатларини революцион ўзгартиришга янги омил бахш этиши лозим ва шундай омил бахш этиши шубҳасиздир.

Қишлоқ меҳнатчисининг ернинг ҳақиқий хўжайини ҳуқуқларини тиклаш агросаноат комплексини ислоҳ қилишнинг асосий ғояси бўлиши лозим, деган фикрга ҳамма қўшилса керак. Ҳозир колхозлар ва совхозлар доирасида кооперативлар, ижара агросаноат комплексининг асоси бўлиши лозимлигига ва у қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг зарур суръатларини таъминлай олишига ҳеч кимда шубҳа йўқ. Лекин ана шу формаларни тез оммалаштириш учун ташаббускор ижарачилар, кооператорлар билан маъмурий-буйруқбозлик доираларига қисиб қўйилган колхозлар ва совхозлар ўртасида вужудга келаётган зиддиятларни бартараф этиш зарур.

Тайёрланган қарор лойиҳаларида шу йўналишда мавжуд қадам қўйилган, маҳсулотни бевосита етиштирувчиларга амалда тўла мустақиллик бериш тўғрисидаги муҳим қоидалар қайд этилган. Давлат буюртмаси фақат ўтиш даврида сақланиб қолади. Бу жуда муҳим ғоя, лекин у кўпроқ пухталаштиришни ва такомиллаштиришни талаб қилади. Маъмурий тазйиқ ўтказишни истисно этиш учун биринчидан, давлат буюртмаси маҳсулот етиштирувчилар билан ихтиёрийлик асосида шартнома тузиш йўли билан шакллантирилиши лозим. Иккинчидан, тўлов қобилиятига эга бўлган барча меҳнат коллективлари ёки айрим ижарачилар моддий-техника ресурслари ва молия кредитларидан баравар фойдалана оладиган бўлишлари лозим. Башарти, ўлка учун давлат буюртмаси ҳозир қуйидан тузиладиган бўлса, шубҳасиз, техника экинлари ва ем-хашак экинлари етиштириш ҳажми камайиб кетади. Айни вақтда биз юқори сифатли бугдой, гўшт, сут сотишни кўпайтирамиз. Нархларнинг мавжуд даражасида ана шундай қилинади. Дон учун буюртманинг ошириб юборилганлиги озуқабоп экинларни етиштириш мақсадга мувофиқ бўлган районларда ҳам дон экишга мажбур қилмоқда. Шу билан бир вақтда шу жойнинг ўзида нобудгарчиликка йўл қўймай ва транспорт харажатларисиз донни чорвачилик маҳсулотларига айлантириш мумкин экан, у ҳолда ўлкадан донни олиб чиқиб кетишда қандай маъно бор.

Тўла хўжалик ҳисоби иқтисодий мустақилликнинг сўзсиз шартидир. Бироқ ўлкада ҳозир хўжаликларнинг 15 процентигина нормал яшаши ва ривожланиши мумкин. Ожиз хўжаликлар орасида тугатиш ва уларнинг негизида кооперативлар, деҳқонларнинг меҳнат хўжаликлари, ижара коллективлари тузиш мақсадга мувофиқ бўлган хўжаликлар ҳам бор. Бироқ бундай хўжаликлар кўп эмас. Бошқа хўжаликлар асосий кўпчилиги кулфатининг сабаби кўп жиҳатдан маҳсулотнинг тенг бўлмаган паст нархларидир. Вазиятни соғломлаштириш учун агросаноат ишлаб чиқаришини нормал юритишни таъминлайдиган нарх белгилаш механизмини барпо этиш лозим. Бундан ташқари ҳеч бўлмаганда колхозлар ва совхозлар қарзининг бир қисмидан бир йўла кечиб юбормай илож йўқ.

Иқтисодий ислоҳот билан бир вақтда қишлоқ хўжалигини тезроқ қайта қуролантириш чораларини кўриш керак. Олтой ўлкаси суғорма деҳқончиликни ривожлантириш учун энг истиқболли зоналардан биридир.

Мен КПСС Марказий Комитети аграр сиёсат масалалари комиссиясининг аъзоси сифатида Пленумга таклифларни ишлаб чиқишда қатнашдим, деди ўз нутқида Украина Компартияси Марказий Комитетининг секретари **И. Г. Гринцов**. СССР Давлат план комитети, министрликлар ва идоралар КПСС Марказий Комитети Пленуми сиёсий йўл-йўриқларини амалга оширишнинг конкрет иқтисодий механизмини узил-кесил ишлаб чиқишлари лозим, деб ҳисоблайман. Лекин бунда муҳим партиявий қарорлар маҳкамачилик инструкциялари орасида қолиб кетишига йўл қўйиб бўлмайди. Давлат план комитети мамлакат турли регионларининг табиий-иқтисодий хусусиятларини, аҳолининг структурасини ва қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариш структурасини ҳисобга олиб, дон чорвачилик маҳсулотлари ва бошқа маҳсулотларни етказиб беришнинг илмий жиҳатдан асосланган нормативларини ишлаб чиқиши зарур.

Бизнинг назаримизда, ўн учинчи беш йилликда давлат буюртмаларига мувофиқ маҳсулот етиштириш ва Умумиттифоқ фондига етказиб бериш ҳажмини белгилашнинг асосларига ҳам аниқлик киритиш талаб қилинади. Чунки хўжаликларнинг молиявий аҳволи планларнинг реал бўлишига боғлиқ. Ахир, биз беш йиллик планлари реал ва мутаносиб бўлишига ҳамда моддий-техника ресурслари билан, албатта, таъминланишига асосланамиз. Буюртмага қўшимча маҳсулот сотишни нарх билан рағбатлантириш керак. Иттифоқ органлари ҳал қилишини талаб этадиган бир қанча масалалар вужудга келмоқда, деди нотиқ, бу фақат Украинага тааллуқли эмас. Ҳозир шундай фактга дуч келдикки, колхозлар ва совхозларнинг ярми ўзини ўзи пул билан таъминлаш шароитида ўз маблағлари ҳисобидан кенгайтирилган такрорий ишлаб чиқаришни юксак суръатлар билан олиб бора олмайдилар, чунки эски қарзлар оғир юк бўлиб турибди.

Бизнингча, хўжаликларнинг кредитлар юзасидан қарзлари билан боғлиқ ишларнинг аҳволини яна бир бор таҳлил қилиш, бу қарзларнинг бир қанчасидан кечиб юборишни СССР Министрлар Советига топшириш тўғрисида тўғри таклиф киритилмоқда.

Саноат билан қишлоқ хўжалик ўртасидаги айирбошлашнинг тенглиги масаласи бизни кўпдан буён ҳаяжонга солмоқда. УССР Фанлар академияси экономика институтининг маълумотларига қараганда, сўнгги 25 йил ичида ёқилғи, минерал хом ашё ресурслари, техника, қурилиш материаллари, ўғит, қишлоқ учун хизматнинг улгуржи нархлари харид нархларининг ўзгаришига нисбатан илдам суръатлар билан ошиб борди. Бу эса тармоқлараро структурада бузилишларга ва номутаносибликларга олиб келди. Агар нархлар қатъий тенглиги жорий этилмаса, озиқ-овқат муаммосини ҳал этишда муваффақиятга умид қилиш қийин.

Бу Пленумни барча совет кишилари кутган эдилар, деди Ростов областидаги «Путь Ленина» колхозининг механизатори **Н. В. Переверзёва**. — Халқимизнинг турмуши, мамлакатимизнинг бойлиги шу Пленум қарорларига боғлиқ бўлади.

Лекин колхозлар бўлиши керакми ёки йўқми, деган масала қўйилар экан, мен — оддий колхозчи, масаланинг шу тарзда қўйилишидан даҳшатга тушаман: менимча, айни ҳозирги пайтда колхозларни бошқаришнинг янги йўлларини ва шаклларини излаб топиш керак. Уларни йириклаштириб юборишди, балки шунинг учун уларни бошқариш қийинроқ бўлаётгандир. Худди шу сабабли колхозларда, бизнинг иборамиз билан айтганда кичик ижараларни ташкил этиш лозим.

Мен звенода кўп йил ишладим. Бундай звенолар, отрядлар яхши кўрсаткичларга эришган, уларда интизом мустаҳкам, одамлар масъулиятни тушунадилар. Шу боисдан меҳнатни ташкил этишнинг энг яхши шакли ижара, деб ҳисоблайман. Нотиқ бу фикрни ўз хўжалигидан конкрет мисоллар келтириб тасдиқлади.

Бироқ колхозларимиз, деди у сўнгра, ҳали ҳам техника билан яхши таъминланмаган, унинг нархи ҳам қиммат. Шундай ҳам бўладики, бирорта машинанинг чизмалари тайёрланиши билан оқ унинг нархи ҳам аниқ бўлиб қолади. Бу машина қанча туришини олдиндан биламиз.

Ахир, бундай янги машиналар ишга тушганидан кейин, механизаторлар бу машиналарни ўзлаштиргунидан кейин уларнинг реал нархини белгилаш керак. Машина ҳақиқатан ҳам яхши бўлса, майли қанча қиммат бўлса, бўлаверсин. Лекин бу нарх олдин эмас, балки кейин белгилансин.

Мен кўп йилдан буён ишлайман, дастлаб прицепли комбайнларда иш бошлаганман, барча ўзиюрар комбайнларда ишлаб кўрдим, 1982 йилда эса «Дон — 1500» комбайнига ўтдим. Айтишим мумкинки, бу жуда яхши машина. Қишлоқдаги ҳамма техника пухтароқ бўлишини истаймиз. Ҳозир бу жуда муҳим.

Яна бир масала — ҳозир эгасиз қолган ерлар тўғрисидаги масала ўртага қўйилмоқда. Мен ғаллакор эмас, шу ҳақда ўйласам, юрагим ачишади. Ана шу ерларга йўл чиқариш, у жойларга одамларни юбориш учун маблағ ажратилмоқда, лекин бу маблағ етарли эмас. Аммо гап фақат шунда эмас. Янги кучлар зарур.

Янги кучлар эса ҳозир бизда жуда кўп етишиб чиқди. Кўпгина ёш мутахассислар институтларни битириб, амалий тажриба орттиришди. Мен мана шу ёш, серғайрат, мустақилликка интилаётган одамларни ана шундай ерларга юбориш керак, деб ўйлайман. Улар бу ерларда иш олиб боришлари, раҳбарлик қилишлари, одамларни орқаларидан эргаштиришлари керак. Чунки деҳқон учун ер унинг ҳаётидаги энг муҳим нарсадир.

СССР минерал ўғитлар ишлаб чиқариш министри **Н. М. Ольшанский** беш йилликнинг уч йили давомида ишга тушириш кўзда тутилган беш миллион тонна ўғит ишлаб чиқарадиган янги қувватлардан амалда 2,4 миллион тонна ўғит ишлаб чиқарадиган қувватлар ишга туширилганлигини Пленумга маълум қилди. Шу тариқа янги қувватларни барпо этиш ва ўғит ишлаб чиқарувчи мавжуд қувватларни реконструкциялаш хавфли даражада камайиб кетди. 1995 йилда ўғит етказиб беришни 10 миллион тонна кўпайтириш юзасидан қўйилган вазифани бажариш учун қурилишни камида икки баравар кўпайтириш, ўғитни заводдан далага ташиб келтиришдаги нобудгарчиликни камайтириш лозимлиги мутлақо равшан. Омборхоналарни кенгайтириш ҳисобига ўғитнинг нобуд бўлишини камайтириш мумкин.

Шу билан бирга, бизнингча, минерал ўғит солишни шунчаки кўпайтириш — унчалик тўғри йўл эмас. Химиявий ўғитларни органик ўғитлар, балчиқсимон чиринди, торф билан баравараштириб солиш керак. Тупроқнинг шўрини тугатиш билан чинакам шуғулланиш лозим. Ўғит солиш билан ўсимликларни ҳимоя қилиш воситаларини қўлланиш ўртасидаги мувозанатни қатъий ўзгартириш лозим.

Ҳозирги беш йилликда, деди министр, табиатни муҳофаза қилишга 1986—1990 йилларда салкам 700 миллион сўм ажратиш режаштирилган, лекин очиғини айтадиган бўлсак, сўнгги вақтда республика, ўлка, область ташкилотлари ва бошқа маҳаллий органлар табиатни муҳофаза қилиш иншоотлари барпо этиш ўрнига шошма-шошарлик билан химия корхоналарини беркитиш ва тўхтатиб қўйиш йўлига ўтдилар. Биринчи навбатда бу гап Эстония, Латвия, Литва, Волгоград, Ленинград, Одесса ва бошқа айрим областларга тааллуқлидир. Аммо шу областларнинг ўзлари қўшимча равишда ўғит ва пестицид беришни сўрамоқдалар, шу сабабли мамлакат ўғит ва пестицидларни юзлаб миллион сўмлаб чет эл валютаси сарфлаб сотиб олмоқда. Бу қайта қуриш йўли эмас, деб ўйлайман.

Министрликларнинг аппарати, баъзан эса министрлар ҳам, назаримда бизни ошкораликка қарши деб, бизни танқидга қарши деб беҳуда айбламоқдалар. Мен икки йилдан кўпроқ министр бўлиб ишладим, дадил айтишим мумкинки, биз ошкораликка, танқидга қарши эмасмиз. Биз ошкоралик ва танқид тарафдоримиз. Аммо холисона, адолатли, амалий ва ҳалол танқид тарафдоримиз. Ошкораликни масъулиятсизлик билан чалкаштирмаслик керак. Масалан, шоир Вознесенский «Нитратларсиз поэзия» деган мақола ёзди, уни «Известия» газетаси босиб чиқарди. Мақолада Дания ва Голландияда қонун химиявий ўғитларни қўлланишни тақиқлайди, дейилади. Аслида эса, бу мамлакатларда шундай қонуннинг ўзи йўқ. Данияда ҳар гектар экинзорга 300 килограммдан кўпроқ, Голландияда эса 800 килограмм химиявий ўғит солинади. «Литературная газета» да ўз мақоласини чиқарган ҳурматли ёзувчи Одил Ёқубовнинг фикрига ҳам қўшилмайман, мақолада Ўзбекистонда ҳар гектар экинзорга 50 килограммдан кўпроқ турли пестицидлар солинмоқда, дейилади. Амалда эса гектарига 4,5 килограмм пестицид солинмоқда. Афсуски, бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин.

Бундай ошкоралик ва танқидга қўшилиб бўлмайди, деб ўйлайман.

Яқинда колхозлар иттифоқ кенгашининг мажлиси бўлди, деди ана шу кенгашнинг раиси **И. И. Кухарь**, унда деҳқонларимиз, қишлоқларимиз тақдири масалалари ўткир қилиб қўйилди. Биз деҳқонларга эркинлик бермоқдамиз, уларнинг эркин меҳнат қилишига кафолат берамиз, демоқдамиз. Ҳақиқатан ҳам шундай. Биз СССРдаги кооперация тўғрисида Қонун қабул қилдик. Колхозларнинг Намунавий устави қабул қилинди, ҳар бир колхознинг устави шу асосда ишлаб чиқилади. Ҳозир нима учун кооперация тўғрисидаги Қонунга ҳамма ҳам амал қилмаяпти? Нима учун Намунавий устав билан ҳисоблашмаяпти? Биз Намунавий уставга юридик ҳужжат статусини бериш учун СССР Олий Совети Президиумига мурожаат қилдик. Бизга бундай қилиб бўлмайди дейишди, бу масалани ҳал қилиш керак. Колхозчиларимизнинг накази ана шундай.

Колхозлардан хилма-хил ажратмалар масалалари бугунги кунда бизни жуда ташвишга солмоқда. Ҳозир ҳақиқатан ҳам ҳамма нарса учун пул тўлаш керак, лекин нима учун ва қандай қилиб тўлаш кераклигига эътибор билан қараш лозим. Масалан, «Дон», «Маккажўхори», «Рапс» деган ҳар хил фирмаларни тузишди. Ана шу фирмалар уруғликни сақлаб берганлиги ва уларнинг вакиллари хўжаликларда иккиуч мартадан пайдо бўлиши учун уларга катта пул ажратиш керак. Техника нархи жуда ошиб кетди. Колхозларни иқтисодий жиҳатдан ҳимоя қилиш керак.

Сўнгра нотиқ колхозчилар учун социал страхование ва пенсия таъминоти масалаларини тағин ҳам фаолроқ ҳал қилиш зарурлиги тўғрисида гапирди.

Ҳозир масалани ишчи ва деҳқонлар иттифоқини тағин ҳам мустаҳкамлайдиган қилиб қўйиш керак. Бу ишда касаба союзлари ўз вазифасини тўла бажармаяпти, деб ўйлайман. Ҳеч ким касаба союзларини эсга олмади. Ҳолбуки, касаба союзлари ишчилар ва деҳқонларни бирлаштирувчи катта кучдир.

Аграр экономикамизни харажатли экстенсив ҳолатдан олиб чиқиш, уни самарали ва фанга мойил тармоққа айлантириш, деди ВАСХНИЛ президенти **А. А. Никонов**, фан бевосита алоқадор бўлган энг қийин муаммодир.

Нотиқ озуқа оқсили муаммосини фаннинг ўткир ва ҳал қилинмаган муаммоларидан бири деб таъкидлади. Бу эса ғўшт ва сут етиштиришни кўпайтиришга анча тўсқинлик қилмоқда. Ҳозир фаннинг роли кескин ошмоқда, у кучли бўлиши лозим. Докладда фаннинг камчиликлари тўғрисида тўғри гапирилди, сўзга чиққан ўртоқлар ҳам тўғри танқид қилишди. Бизда камчиликлар кўп: сусткашлик ҳам, жаҳон даражасидан орқада қолиш ҳам, социал-иқтисодий, биологик муаммолар хусусидаги катта қарзлар ҳам ана шундай нуқсонлардандир. Қайта қуриш давомида мамлакатнинг турли районларида қишлоқда меҳнатни ташкил этишнинг кўпгина янги шакллари вужудга келмоқда. Биз уларни батафсил ўрганишга улгурмаяпмиз. Ҳозир ижара билан жиддий шуғуллана бошладик. Яқин вақт ичида колхоз ва совхозлар, ижарачиларимиз ижарага доир жуда кўп материалларни, қўлланмаларни оладилар. Аммо биз, деди нотиқ, матбуот саҳифаларида ва мунозаларда баъзи бировлар бизга айб қўйишга уринаётганларидек ҳеч қачон мамлакат раҳбариятига ишончсиз сеҳрли таёқча топширганимиз йўқ.

Биз аграр фанни қайта қуриш тўғрисида 1987 йилда қабул қилинган қарорни ҳалол бажаришга ҳаракат қиляпмиз, деди сўнгра нотиқ. Фан-техника давлат комитети ёрдами билан планлаштириш ва пул билан таъминлашнинг конкурс системасига ўтяпмиз, барча институтларда ҳўжалик ҳисобини жорий этдик. Бироқ «фан—ишлаб чиқариш» системасида бизда уларни бирбирига боғлайдиган учинчи бўғин йўқ эди. Институтларда тадқиқотлар олиб борилади, ишланмалар тажриба хўжаликларида текширилади. Элита материаллар шу хўжаликларда етиштирилади, у ёғи эса — жарлик. Биз ҳозир ана шу жарлик ўрнини илмий-ишлаб чиқариш системалари билан тўлдириш ҳаракатидамиз. Уларни кенгайтирамиз. Шартнома асосида ишлайдиган консультация группалари пунктлари тузиш йўлидан борамиз, қайта қуриш давомида вужудга келган янги формаларни жорий этамиз.

Моддий-техника базасининг заифлиги илмий ишланмалар самарадорлигини кескин камайтириб юбормоқда.

Сўнгра нотиқ тармоқ илмий комплексларини янгидан ташкил этиладиган озиқ-овқат маҳсулотлари ва харид комиссиясига топшириш режалаштирилаётганлиги муносабати билан ташвиш билдирди. Унинг фикрича, бош институтларнинг ана шу группасини ВАСХНИЛ ва бошқа идоралар системаларининг экспериментал базаси билан биргаликда топшириш амалда фан маъмурий аппаратнинг давоми бўлиб қолишига олиб келади. Ҳозир биз маъмурий усулларни ишлаб чиқаришда қисиб чиқараётган бўлсак, бсш институтларнинг ва уларнинг экспериментал базалари маъмурий аппаратга топширилгандан кейин аграр фанда шундай усуллар пайдо бўлиши мумкин. Илмий ишланмаларга мойиллик, деди у, — ҳозирги пайтда фан ва техника тараққиётини жадаллаштириш калитидир. Бинобарин биз худди шу йўлдан борамиз.

М. С. Горбачев якунловчи нутқ сўзлади. Бу нутқ матбуотда эълон қилинади.

(ТАСС).

• *ЎЗБЕКИСТОН ВА ЖАҲОН*

«МЕН ХИТОЙДА НИМАЛАРНИ КЎРДИМ ВА НИМАЛАРГА ТУШУНДИМ»

● Синьцзянь-Уйғур автоном райони қишлоқ хўжалик бошқармаси билан Қишлоқ хўжалик фанлари академиясининг таклифига биноан ВАСХНИЛ Ўрта Осиё бўлимининг делегацияси Хитой Халқ Республикасида бўлди. Сафардан мақсад Хитой олимлари фаолияти билан танишиш, қишлоқ хўжалик фани ва техникаси турли соҳаларида биргаликда тадқиқотлар ўтказиш имкониятларини аниқлаб олиш эди.

ЎзТАГ мухбири Ю. Бондаренко Совет делегациясининг раҳбари, ВАСХНИЛ Ўрта Осиё бўлими раисининг ўринбосари профессор Ш. И. ИБРОҲИМОВ билан учрашди ва ундан бир неча саволга жавоб беришни илтимос қилди.

— Шукур Иброҳимович, хитойликларнинг тажрибаси биз учун ҳам фойдалими?

— Нега фойдали бўлмас экан? Хитойнинг бу автоном райони табиий шарт-шароитлари жиҳатидан Ўзбекистондан унча фарқ қилмайди. У ерда ҳам иқлим худди биздагидек иссиқ бўлиб, экинларни парваришлаш даврида ёғингарчилик жуда кам бўлади. Асосан суғориладиган ерларда деҳқончилик қилинади. У ерда яйлов чорвачилиги ҳам яхши ривожланган.

Синьцзянь-Уйғур автоном райони экинзор майдонлари (3,2 миллион гектар) жиҳатидан ҳам, аҳолисининг сони жиҳатидан ҳам республикамизга тенг келади. Аҳолининг кўпчилик қисми қишлоқ хўжалиги билан шуғулланади. У ерда ҳам худди биздаги каби пахта, ғалла, сабзавот, тамаки етиштирилади. Мазкур район ўз мевалари, полиз экинлари, ёнғоқлари билан ҳам машҳур. Хуллас, умумий жиҳатларимиз анча.

— Бироқ тафовутлар ҳам бўлса керак?

— Ҳа, албатта. Бундай тафовутларни кўз олдингга келтирганингда афсусланасан, киши. Чунончи, автоном районда қишлоқ хўжалик ялпи маҳсулоти мунтазам кўпайиб бормоқда. Айни вақтда ялпи маҳсулотнинг ўсиш суръатлари аҳолининг кўпайиш суръатларидан сўзсиз юқори бўлмоқда. Маҳсулот ишлаб чиқариш ўтган йилнинг ўзидагина 11,7 процент кўпайди. У ерда қишлоқ хўжалигини механизациялаш даражаси биздагидан анча паст эканлигини айтиб ўтиш керак. Ерларнинг учдан икки қисмигина машиналар ёрдамида ишланади, экинзорларда етиштирилган ҳосилнинг 22 проценти машиналарда терив олинади. Бу кўрсаткичлар гарчи Хитойда энг юқори кўрсаткичлардан ҳисобланса-да, бизнинг кўрсаткичлар билан қиёслаш мумкин эмас.

— Уларнинг муваффақиятини нима билан изоҳлаш мумкин?

— Бу саволга икки оғиз сўз билан жавоб бериш мумкин эмас. Муваффақият омиллари кўп. Қишлоқ хўжалик экинлари ҳосилдорлиги ҳамда моллар маҳсулдорлиги уларда жуда баланд. Масалан, уйғур дўстларимиз ҳар гектардан 37,5 центнер бугдой, 60 центнер маккажўхори дони, 26 центнер пахта хом ашёси оладилар. Энди чорвачиликка назар ташлайлик. Айрим наслдор сигирлар йилига беш ярим минг литргача сут беради. Зинигуан наслчилик хўжалигида етиштирилган қўйларнинг оғирлиги кўпинча 120—125 килограммга етади. Улардан 20—25 килограммдан жун олинади.

У ерда деҳқон ернинг ҳақиқий эгаси эканлиги ҳисобига шундай натижаларга эришилмоқда. Автоном районда ижара усули сўзда эмас амалда жорий этилган. Бу усул ижара пудрати эмас, балки ижарачининг ўзидир. Унда деҳқон ўзи етиштирган ҳосилнинг эгаси ҳисобланади, яъни уни хоҳлаган кишисига сотиш ҳуқуқига эга.

Биз пахта етиштириш билан шуғулланадиган давлат хўжаликларидан бирида бўлдик. Давлат хўжалигининг ҳар бир аъзосига атиги етти сотих ер биркитиб қўйилган. Хом ашёни унинг ўзи тайёрлов пунктига сотади. Айни вақтда ердан ва қишлоқ хўжалик қуролларидан фойдаланишга, ёнилғи-мойлаш материаллари, минерал ўғитларга кетадиган сарф-харажатлар давлат бюджети ҳисобидан бўлади. Ижарачи агар уруғлик пахта етиштирса, хом ашё учунгина эмас, уруғлик учун ҳам қўшимча ҳақ олади. Энди харид нархларини олайлик. Бу нархлар биздагидан деярли уч баравар юқоридир. Шундай қилиб, деҳқонни ҳозир давлатга керак бўлган экин экишга мажбур қилиш шарт эмас. У буни ўзи олаётган маошидан «сезиб» туради.

— Бинобарин нимадир экмоқчи бўлган деҳқон, энг аввало, «нимагадир», яъни районлаштирилган яхши навларга эга бўлиши керак, шундай эмасми?

— Бундай уруғликлар бор. Маҳаллий селекционерлар етиштирган уруғликларни ҳам олиб кўрайлик. Қозоқ автоном округи қишлоқ хўжалик илмий-тадқиқот институтида селекция, технология, тупроқ анализи лабораторияларини кўздан кечирдик. Ишлар юқори савияда ташкил этилганлигини кўрдик.

Институт селекционерлари бугдойнинг кўплаб янги навларини ҳамда дурагай жўхориларни яратишган. Ана шу жўхоридан 100—120 центнер дон олинмоқда, Сугориладиган ерларда 36 центнергача бугдой етиштирилмоқда.

Энди пахта ҳақида гаплашайлик. Бу ерда 1949 йилдан бери пахта етиштиришади. Аввал Совет Иттифоқида етиштирилган навларни экишарди. Ҳозир эса ўзларининг «Синьручжунь—1» навини экишмоқда. Уни парваришлаш технологияси қизиқарли: пленка остига экилган ғўзалар эрта униб чиқади, бегона ўтлар умуман бўлмайди ва 30 процент кўшимча ҳосил беради. Синьцзянь-Уйғур автоном районида жами майдоннинг қарийб 60 процентида пленка остида пахта етиштирилади.

Биз техника экинларини парваришлаш институтига ҳам бордик. Институт жуда яхши ускуналар билан жиҳозланган. Масалан, «Спинлаб» фирмасининг асбоби ёрдамида кунига 400 хил толанинг пишиқ-пухталиги, ранги ва шунга ўхшаш бошқа жиҳатларини синчиклаб ўрганиш мумкин. Бундай асбоблар бизда — ҳатто давлат нав синовлари идоралари ходимларида ҳам йўқлигини биламан.

— Сиз у ердан қандай аниқ натижалар билан қайтдингиз?

— Биз Синьцзянь-Уйғур автоном райони Қишлоқ хўжалик фанлари академияси билан ВАСХНИЛ Ўрта Осиё бўлими ўртасида илмий-техникавий ҳамкорлик тўғрисидаги ҳужжатни имзоладик. Ана шу ҳужжатга биноан шу йилнинг ўзидаёқ бевосита алоқалар ўрнатилади ва юқори ҳосилли экинлар, янги техника ва технология яратиш программалари белгилаб олинади.

Ўзаро товар алмашиш тўғрисида ҳам келишиб олинди. Хитой мутахассислари САИМЭда яратилган пахта териш машиналари ва сеялкаларга қизиқиб қолишда. Биз эса қишлоқ хўжалик маҳсулотларини қайта ишлайдиган техникага, жумладан, майиз тайёрлайдиган линияга қизиқиб қол

АДОЛАТ

ёки врач, она, аёлни етти йил хўрлаган кимсалар хусусида

Она матонати, аёл бардоши ҳақида кўп ёзилган. Аммо бу қадар аянчли, бу қадар изтиробли, бўҳтонлар, туҳматлардан иборат воқеаларга дош берган аёлни энди учратишим. У бошидан ўтганларини бир-бир гапириб берар экан, хотирасига ҳаваси келади. Кимнинг қабулхонасида неча соат, неча кун, неча ҳафта, неча ой навбат кутиб интизор бўлиб ўтирганларини эслайди. О, бу эслаш нақадар оғир! У йиғламоқчи эмас, лекин юрагидаги, қалбидаги алам ёшга айланиб оқиб келаверади. У эса йиғлаётганини билдиргиси келмайди. Аммо кўз ёшлари киприкларини ҳўл қилади...

Қоғозлар... Етти йилда бир халтага сиғмай қолди улар. Лекин ҳаммасини ёддан билади. Ҳа, бу қоғозларнинг ҳар биридан у нажот қутди, ҳар биридан адолат қидирди.

Адолат... Исми Адолат бўлгани учун адолатга зор бўлдими? Э, йўқ! Анча йил муқаддам, яъни 1963 йилда онаизори Туҳфахон Қаюмова Андижондан касал ҳолича Самарқанд медицина институти ректори ҳузурига келди. «Айланай, болам, хасталаниб қолдим. Оиламнинг бошлиғи урушдан қайтиб, оламдан ўтган. Бу қизимга Адолат деб ном берганман, жуда адолатсевар бўлиб ўсди. Шунинг учун сизга келдим. Мен оламдан ўтгач, унга қийин бўлади. Ҳозир адолат кимга хуш ёқади, болам!» Бу сўзларни айтган онаси кўп ўтмай оламдан ўтди.

Дунёда яхши одамлар бор. Улар Адолатнинг бошини силашди. Оила қурди. Институтни битиргач, ишлари юришиб кетди. Аммо... 1972 йилда уни йўқ жойга, яъни барпо бўлиши керак бўлган саноат зонасидаги йўқ медсанчастга бош врач этиб тайинлашди. Ҳамма-ҳаммасини у янгидан бошлаши керак эди. У ишни йўлга қўйгунча қанча куч сарфлади, асабларини аямади. Аммо медицинага эътибор фақат оғизда эди. Ёш раҳбар эса катта-катта минбарлардан айтилган гапларга ишонар ва эргашарди.

Бўлмаса, республика раҳбарлари ҳузурида Самарқанд область ижроия комитети раиси Синдор Ҳамроқуловни «ер билан яксон қиларми-ди?» Кўп ўтмай уни ишдан олишди. Аммо Адолат КПСС Марказий Комитети ҳузуридаги Партия контроли комитетидангина мадад олди. Уни ишга тиклашди. У ҳақиқат синмаслигига, адолат борлигига бутун вужуди билан ишонди. Поликлиника, касалхона қурилиши учун жон койитиб лойиҳалар тайёрлади. Лекин билмас эдики, бу лойиҳалар сарғайиб кераксиз қоғозларга айланиб қолади ҳали.

У саноат зонасидаги заводлар бўйсунадиган министрликларга қатнайвериб, қурилишни бошлай олмади. Бир куни лифтсозлик заводига граждан мудофаси бўйича иттифоқда биринчи ўринни олгани учун Қизил байроқ топширишга республика раҳбарлари келишди.

— Мана бу суратдаги кишиларни таниясизми? — дея Адолат опа суратни олдимга қўяди.

— Танигандайман: Худойбердиев, Раҳимов, Ҳамроқулов...

— Энг орқада мен! Яна неча дақиқадан сўнг йиғилиш бошланади. Мендан мақтов эшитамиз деб сўз беришади...

У эса қўлидаги ёзишмалардан тўлган папкани казо-казолар олдида очади ва гап бошқа, иш бошқалиги ҳақида гапиради.

— Ҳозироқ ариза ёзинг, қўл қўяман, қурилиш бошланади, — дейди Худойбердиев.

Шу куни — 1979 йил 20 март куни Темирйўл район партия комитети ва ижроия комитети томонидан 74-рақамли хат ҳозирланди. Унга орадан уч кун ўтиб Худойбердиев имзо ҳам чекади. Аммо бари бир бажарилмай қолади.

Адолат Олимовна эса ётоқхонани мослаштириб, медицина-санитария қисмини иш билан таъминлайди. Область «Ленинский путь» газетасининг 1980 йил 9 апрель сонида Адолат Бахриеванинг жасурлиги, журъати, тиниб-тинчимаслиги ҳақида, у ташкил этган медсанчасть фаолияти хусусида ярим саҳифали мақола берилган. Унинг тадбиркорлиги улуғланган.

— Ўшанда орадан саккиз йил ўтгач, шу газетада мени журъатсизликда, медицина қисми ташкил этилишида ҳеч қандай хизмат кўрсатмаганликда айблашларини қаёқдан ҳам билардим, — дейди у.

Ҳа, кўп нарсани олдиндан билиш қийин. Аммо фақат бир нарсани у аввалдан билар эдики, адолат бор, яхши одамлар бор!

— Бир куни қурилиш бўйича ёрдам сўраб область ижроия комитети раиси С. Ҳамроқулов қабулига бордим, — дейди А. Баҳриева. — Чунки қўлимдаги хат бўйича масала унга топширилганди. «Юраверишни бас қиласанми?» — деди у. Мен талабимни қатъий қилиб қўйдим.

Шу кунларда Ўзбекистон ССР Соғлиқни сақлаш министрлиги ўтказган семинаргa Адолат Олимовна таклиф қилинди, тажрибасини оммалаштиришди. Орадан бир ҳафта ўтгач, у министрлик коллегияси қарори билан ишдан олинди.

Унинг фаолиятини ўрганмасдан, текширмасдан ана шундай хулоса қилишди. У воқеани сиртдан эшитиб қолди.

— Нега бундай қилишди? Гуноҳим нима? — у ана шу саволлар билан Темирйўл район партия комитети биринчи секретари С. Султонов ҳузурига келди.

— Мен ҳам ҳайронман, — деди у. — Буни энди фақат Марказком ҳал қилади. Мен Оқил Умрзоқович билан гаплашаман, сени қабул қилади.

Марказий Комитет секретари Салимов уни Соғлиқни сақлаш министри Худойберганов ҳузурига юборди. У бир ой қабулхонада министр қабулини кутди... Ҳа, у адолат излаб эшик қоқаверади. Бир куни уни Темирйўл район ички ишлар бўлимига чақиришди.

— Сизни сўроқ қиламиз, — дейишди унга.

— Нега?

— Устингиздан жиноят иши қўзғатилди. Фақат тўғрисини гапираман, деб протоколга қўл қўйинг!

— Мен ёлғон гапириб ўрганмаганман.

— Унда айтинг-чи, «Москвич-408» маркали енгил автомашина моторини сотиб, олти юз сўм пулни нега ўмардингиз?

— Бўҳтон!

— Мана, Ашуровнинг кўрсатмаси...

— Мен уни қачонлардир, қиғир иши учун ишдан бўшатиб юборганман.

— Врач Умаровнинг ҳам кўрсатмаси бор!

— Ука, тўғрисини айтинг, сизга ким ўргатди? Нега туҳмат қиляпсиз? Виждон азобидан қўрқмайсизми?

— Савол беришга менинг ҳаққим бор. Сиз эса фақат жавоб беринг...

Адолат Олимовнанинг ташвишига ташвиш, изтиробига изтироб қўшилди. Мурожаат қилмаган, нажот изламаган идораси қолмади. У қоғозларни ажратар экан қўллари титрайди, нимадир томоғига тиқилиб келади, гапиролмайди. Мен унга таскин топадиган сўз айта олмайман. Фақат столи устидаги қоғозларга яна разм соламан.

«1984.12.03. Сизнинг аризангиз бўйича маълум қиламиз. Медицина қисмида дори-дармонлар етишмаслиги асосида яна жиноят иши қўзғатилди.

Шаҳар прокурори А. Алибоев».

«1984.20.02. Аризангиз кўриб чиқилди. Масала Темирйўл район прокуратурасига ҳавола этилган.

Республика прокурори вазифасини бажарувчи А. Ф. Поплавский».

«1984.11.12. Сизнинг ВЦСПСга ёзган аризангизни кўриб чиқдик. Министрлик коллегиясида бўшатилганингиз учун юқори ташкилотга мурожаат қилишингиз керак. Биз эса...

Медицина ходимлари республика комитети раиси А. Абдуллаева».

«1984.03.09. Аризангиз бўйича маълум қиламиз. Сизнинг ҳаракатларингизда жиноят аниқланган. Аммо вақт ўтгани учун иш ёпилган. Республика прокуратураси сизни ўз вазифангизга тиклашни мақсадга мувофиқ эмас деб топади.

Умумий назорат бўлими бошлиғи Р. Р. Маннонов».

«1985.01.03. Сизга маълум қиламизки, 1985 йилнинг 26 февралида 3395 рақамли жиноят иш Сизнинг ҳаракатингизда жиноят состави йўқлиги учун ЎзССР-нинг ЖПК 5 п2 билан тўхтатилди.

Боғишамол район ички ишлар бўлими тергов бўлими бошлиғи А. Мамадалиев».

«1985.10.04. Аризангиз бўйича маълум қиламиз. Сизнинг устингиздан қўзғатилган жиноят иши бекор қилингани сабабли, ишга тиклаш масаласида Соғлиқни сақлаш министрлигига мурожаат қилишингиз керак.

Область прокуратураси умумий назорат бўлими бошлиғи В. Каграманов».

«1986.06.11. Аризага жавоб. Ишга тикланишингиз масаласи қараб чиқилмайди. Чунки жиноят иши ЎзССР ЖПКнинг 5 п3 билан тўхтатилган.

Ўзбекистон ССР прокуратураси умумий назорат бўлими бошлиғи. В. Қосимов».

«1986.14.08. Ўзбекистон ССР прокуратураси Сизнинг Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумига ёзган аризангиз бўйича хабар қилади. Сизни ишга тиклаш лозим эмас деб топилган.

Республика прокурорининг биринчи ўринбосари К. Розиқов».

Мен ҳайрон бўлиб Адолат Олимовнага қарайман. Бундан кейинги ҳужжатга республика собиқ прокурори А. В. Бутурлин имзо чеккан. У ҳам ҳамкасбларининг фикрини тўғри топган.

— Хўш, илгари Ҳамроқуловнинг тазйиқи туфайли шундай бўлганди. Кейин-чи? Кейин нега аҳвол ўзгариб кетди?

— Жиноят иши бекор қилингач, мен СССР Соғлиқни сақлаш министрлигига мурожаат қилдим. Бунинг устига бўҳтон уюштирганлари жазолаш кераклигини талаб қилдим. Ишим юришмагач, СССР прокурори Рекунков қабулига бордим. Москвада кўп кутиб, ниҳоят дардимни айтишга эришдим. Улар назоратга олиб, аризамни яна Тошкентга юборишди. Бу ерда эса осон йўлни топишди. «5 п2» ни «5 п3» билан алмаштиришди. Шу билан прокуратура мени ишга тиклашни ўз бошидан соқит қилди.

У ҳақиқатга ишонар эди. Бир куни Самарқанд шаҳар прокурори О. Алибоев унга «сени қаматаман» дея пўписа қилаётганда, кабинетига нотаниш одамлар кириб келишди.

— Биз СССР прокуратурасидан, сизни қамоққа олишга келдик, — дейишди улар. — Бу ерда ҳам ноҳаклик қиляпсизми?

Ҳа, унинг кўз олдида адолатсизлик қулади. О. Алибоевни қамоққа олишди. Унинг ишончи эса яна ҳам ортди. Курашдан чекинмади.

— Неча марта ариза ёзганингиз, нечта идорага борганингизни санаш мумкинми?

— Кундалигим бор. Етти юздан зиёд ариза ёзганман. Шунча идорага бош суқдим.

Етти юз! Айтишга осон. Аммо унинг ҳар бир сатрида, ҳар бир кунида қанча изтироб бекинган. Бунинг учун ким жавоб бераркин?

— Биласизми, бирор марта бу ҳақда болаларимга айтганим йўқ. Улар нима бўлаётганини ҳозиргача ҳам билишмасди. Фақат...

Ниҳоят у СССР Прокуратурасидан ўтган йилнинг 30 декабрида ёзилган хатни олди. Унда А. Баҳриеванинг ёзганлари текширилганда тасдиқлангани ва унинг поймол этилган ҳуқуқларини тиклаш вазифаси соғлиқни сақлаш органлари олдига қўйилгани ёзилганди.

Бу хат ёзилишидан бир кун олдин эса СССР прокурорининг ўринбосари, I класс юстиция давлат маслаҳатчиси А. Д. Вэсильев имзо чеккан ҳужжат асосида Ўзбекистон ССР Соғлиқни сақлаш министри С. М. Баҳромов янги буйруққа имзо чекди. Унда А. Баҳриевани бўшатиш ҳақидаги буйруқлар бекор қилингани, уни ўз жойига тиклаш, мажбурий прогул учун унга маоши доирасида ҳақ тўлаш, узоқ вақт ишламагани учун малакасини ошириш тадбирларини кўриш ифода этилганди.

Ҳа, унинг қалбида қуёш порлади. Ниҳоят адолатга эришди. Ҳақиқат букилди-ю, синмади. У энди қувончидан ўксиб-ўксиб йиғлади. Етти йил давомида кўзлари хира тортди, сочлари оқарди, юзига ажин тушди, ниҳоят орзусига етди, нега йиғламасин? Уни ишдан бўшатишган кезларда ҳомиладор эди, бугун ўғли Алишер етти ёшда. У онасининг изтиробларидан бехабар.

Аммо қувонишга эрта экан. Министр буйруғи Самарқанд область соғлиқни сақлаш бўлимига келиши билан қаршиликка учради. А. Баҳриеванинг ўрнида ишлаётган киши керакли эканлиги маълум бўлди. Область соғлиқни сақлаш бўлими министр буйруғини бажариш ўрнига 1989 йил 14 январь куни хат билан область касаба союз комитетига мурожаат қилди. Ёдингизда бўлса, илгари республика касаба союз комитети бу масалага аралашмаган эди. Энди эса область касаба союз комитети ҳуқуқ ишлари бўлими мудири А. Власова имзоси билан 1989 йил 17 январь куни область соғлиқни сақлаш бўлимига хат юборилди. Унда, жумладан, шундай дейилганди:

«Сизнинг ёзма ҳамда саноат зонаси медицина-санитария қисми бош врачи М. Ч. Читадзенинг оғзаки сўрови бўйича маълум қиламиз. Агар Баҳриева бошқа жойда ишлаши учун ёзма равишда ризолик берса, ўшандагина область, шаҳар ва район соғлиқни сақлаш бўлимлари буйруғини бекор қилиш мумкин.

Ўртоқ М. Ч. Читадзе етти йилдирки, бош врач бўлиб ишлаяпти, ишни таъминлаяпти. Баҳриева тикланиши муносабати билан қонун бўйича, яъни ЎзССР КЗотнинг 41 моддаси, 6 бандига асосан у ишдан озод этилмайди, шунингдек, ушбу қонуннинг 242 моддаси 5 банди бўйича меҳнат тортишувлари бир йилдан кейин қараб чиқилмайди. Баҳриева ишининг эса муддати ўтиб кетган. Бунинг устига Баҳриева министрлик коллегиясида ишдан олинган. Буни бекор қилишга министрнинг ҳаққи йўқ...»

Бу ҳам ҳолва. Адолат Олимовнанинг боши тошдан экан. Шу кунларда «Ленинский путь» газетасида лўқма пайдо бўлди. Унда Читадзе улуғланиб, у эса танқид остига олинди. Жумладан, Баҳриева санитария қисмида ишни ўз ҳолига ташлаб қўйгани, у туҳматчи эканлиги ёзилди. Ахир худди шу газетада Адолат Баҳриева мақталган эди-ку! Шаҳар соғлиқни сақлаш бўлими мудири М. Зубайдуллаева, партия ташкилоти секретари У. Алматова, медицина-санитария қисми партия ташкилоти секретари В. Гулиева имзо чеккан характеристикада М. Читадзе кўкларга кўтарилиб, у бутунлай ишдан чиқиб қолган жойни тиклагани ёзилган. Ҳатто медицина-санитария қисми жойлашган жой ободонлаштирилгани уқтирилган.

Наҳотки, улар А. Баҳриева ўтказган дарахтларни етти йилда қуритиб юборишганини кўришмаса? Наҳотки, худди шу газетанинг 1987 йил 20 август сонида халқ контроли саҳифасида «Бозорга... касаллик варақаси билан» сарлавҳали танқидий мақола босилганини билишмаса? Унда шундай сатрлар бор:

«Саноат зонасидаги санитария қисмида шароит яхши эмас. Халқ назоратчилари аралашувидан кейингина рентгент аппарати ишга туширилди. (Характеристикада буни Читадзенинг хизмати деб баҳолашган). 4 ой давомида медсанчаст транспорти 1299 марта йўлга чиққан, фақат 86 ҳолатда бемор ҳузурига борган, холос.

Медицина ходимлари беморларга мутлақо беписанд қарайдилар. Хаста Плесканова-га ҳарорати жуда баланд бўлишига қарамай касаллик варақасини узайтиришмади. У ишга чиқди ва сўнг бир ой тўшакда ётди.

Қандайдир У. Азимов деган кишига эса бир ҳафтага касаллик варақаси ёзишган. У бозорда савдогарчилик билан машғул бўлган. А. Мисенкога эса умуман қайриб қарашмаган, ваҳолонки у сариқ касали билан оғриганини бошқа жойда аниқланди...»

Биз А. Баҳриева билан медицина-санитария қисмига келдик. Беморлар шикоят қила бошлашди. Латофат Одилова деган аёл беҳол эди. У бўлим бошлиғи О. С. Яковенко кабинетидан ҳайдаб чиқарганини айтиб шикоят қилди. Уни бошлаб бош врач кабинетига кирдик. М. Читадзе министр буйруғи келиши биланоқ меҳнат отпускасига чиққан экан. Энди эса хаста дейишди. Унинг ўрнига Мустафо Жалол ўғли ишлаб турган экан.

— Нега бегона кишиларни бошлаб кирасиз? — деди у.

У беморни дарров жўнатиб юборди. Кейин билсак, улар бир кўчада туришаркан.

— Наҳотки, Адолат Олимовна ҳам бегона бўлса?

— У киши бизда ишламайди. Нега бу ерга келади? Бизга Читадзе керак, вассалом. Сиз ўзи нимага келдингиз?

Унга профком раиси ўринбосари Абдувакил Воҳидов қўшилди.

— Биз тушгача ишлаймиз. Вақтимиз тугади, кетдик, керак бўлса эртага келасизлар, — деди у.

Бундай муносабатни тушуна олмадик. Наҳотки, А. Баҳриевани кўриб уларнинг шунчалик жазавалари тутиб кетса? Ахир, бир пайтлар А. Баҳриева бошига кулфат ёғилганда юқори идораларга ёзилган хатларга Мустафо Жалоловичнинг ўзлари имзо чекмаганмидилар? Унда А. Баҳриева яхши, ҳалол, ишчан эди. Хўш, энди-чи?

— Кўп вақт ўтиб кетди. Ҳозир давр бошқа. Бизга Читадзе керак. Коллектив фикри шу, тамом, саволларингизга бошқа жавоб бермайман, — деди у.

Шу пайт хонага нотаниш аёл кириб келди.

— Бу не бедодлик, қаҳрамон онаман. Иситмам баландлигидан оёқда туролмаяпман, врачлар эса қабул қилмаяпти. Уч соатдан бери коридордаман...

Бизнинг аралашувимиздан кейин бемор Мукаррам Раҳимована врач Р. Саматова қабул қилди.

Ҳа, вазият мушкул. Ҳомийлар эса кўп. Хўш, А. Баҳриева нима қилсин? У СССР Прокуратурасининг хулосасига ишонсинми ёки Самарқанд область касаба союз Советининг хулосасигами? Ёки уни яна етти йил сарсон қилишмоқчими? Аёлнинг, онанинг шунчалик таҳқирланганги каммиди?!

Унинг исми Адолат! У излаган адолатни эса кимлардир қора булутдек тўсишга уринмоқда. Аммо адолат — қуёш! Қуёшни бекитиб бўлармикан? Бу саволга ўз буйруғи ижросини унутган ҳурматли министр С. Баҳромов, Самарқанд область соғлиқни сақлаш бўлими мудири Х. Мелиқулов оқилона жавоб беришлари керак.

Ҳомийлар ва медицина-санитария қисмида раҳбар сайлови ўтказишни «тайёрлаётган»ларнинг сирларини ҳам очиш зарур. Аввало, А. Баҳриева область касаба союз Советидан тортиб ВЦСПСгача нажот сўраб мурожаат қилганда, унга «Медицина-санитария қисми бош врачининг лавозими 1-рўйхат тоифасига киради, бизнинг аралашишга ҳаққимиз йўқ» деб жавоб беришганди. Энди эса нафақат аралашишни, балки СССР Прокуратураси ва министрлик ҳужжатларини бекор қилиш вазифасини ўз гарданларига олишди. Қизиғи шундаки, меҳнат қонунларини ҳам ўзларининг фойдаларига қараб талқин қилишмоқчи. Ахир, А. Баҳриева тортишув билан банд эмас, у поймол этилган ҳуқуқларини тиклашни истаб ирибди. Буни фарқ қила билиш керак.

М. Читадзе яхши раҳбар экан, ҳеч ким уни бўшатиб юборинг деяётгани йўқ. Унинг ҳам меҳнат ҳуқуқларини сақлаган ҳолда ҳозиргидан паст бўлмаган вазифа билан таъминлаш зарур.

Маълум бўлишича, область касаба союз Совети бўлими мудири А. Власованинг ўрнига ҳужжатга бошқа биров имзо чеккан экан. А. Власова ўша хатни қайтариб ололмаяпти. А. Баҳриевани чўчитиш учун қораланган бу қоғоз медицина ходимлари касаба союзи область комитетининг раиси Ш. Содиқованинг «куюнчаклиги» туфайли пайдо бўлган экан. Ҳамроқулов синғари шахсларнинг қилмишини давом эттираётган раҳбарларга ким баҳо беради? Область касаба союз Совети (раиси М. Б. Шодиева) бундай бебошликка чек қўяди, деган умиддамиз. Қолаверса, А. Баҳриевани қақшатган кишиларни ҳам унутмаслик керак.

Сохта ҳужжатни асос қилиб, министр номига хат ёзганлар ҳамон қўллари баланд эканлигига ишонишади. Ҳеч бўлмаса раҳбарликка эмас, ҳақиқатга даъвогар! Бунинг ўрнига медицина-санитария қисмидаги аҳволни ўрганиш керак. Ана ўшанда ҳамма гап аён бўлади-қолади.

Ж. МАМАТОВ,
«Совет Ўзбекистони» мухбири.

Кўчат экинг, боғ яратинг!

ЯНА БАҲОР КЕЛДИ

Репортаж

✦ Фарғона боғларига яна баҳор келди. Шишадай тиниқ осмонда қушлар баҳорни олқишлайди, дарахтларнинг бўртган куртакларида уйғониш... Қуёш мўл-кўл нур сочади, майин еллар эсади. Деҳқон она-замин саховатини элга тортиқ қилмоқ умидида далага чиқди. У бугун боғбон ҳам. Ҳа, бу йилги баҳор фақат пахта тараддуди билангина эмас, балки янги боғ-роғлар, экинзорлар, полизлар барпо этиш иштиёқида ёнаётган деҳқонларнинг саъйи ҳаракатлари билан ҳам гўзал...

Ўзбекистон районидаги «Комсомол» совхозининг Қудаш қишлоғи аҳолиси — ёш-қари, эркак-аёллар якшанба куни эрталаб дала томонга йўл олишди. Ҳамқишлоқлар «Қизил Октябрь» бўлими 8-бригадаси дала шийпони атрофида ташкил этилаётган янги боққа бригаликда кўчат ўтказишга ошиқардилар. Улар орасида 80 ёшли Мирзамаҳмуд бобо Мадаминовдан тортиб, 5 ёшли Жаҳонгир Бердиқуловгача бор. Ленин номли 3-ўрта мактаб директори А. Хўжаев ҳам бир гуруҳ ўқитувчиларни ёнига олиб, кўчат ўтказиш ҳашарига чиққан.

Боғ бўладиган ер тайёрланиб, камон ўқидай тўғри ариқлар тортиб қўйилган. Кўчатни экишдан аввал томирини чайқаб олиш учун махсус суюқ маҳаллий ўғит тўлдирилган чуқур ҳам бор. Мана, Мирзамаҳмуд бобо кичкина Жаҳонгир узатган шафтоли ниҳолини ерга ўтказди. Кекса, умр бўйи саноқсиз ниҳоллар экканг мўйсафид ва ўзининг илк дарахтини ўтказган жажжи болакай ҳамкорлигида чуқур рамзий маъно бор... Ҳамқишлоқлар уюшқоқлик билан ҳашарни бошлаб юборишдилар. Бирин-кетин кўчатлар сафи кенгаяверди.

— 25 йилдан буён шу бригада бошлиғиман, — дейди Улуғ Ватан уруши ветерани Набижон Бекбобоев. — Қаранг, болалар боғчаси ёнигача пахта экардик. Бу йил болалар боғчаси атрофидаги 7 гектар пахта майдонида боғ ташкил этишга қарор қилдик. 2 минг туп шафтоли, ўрик, олма кўчатлари олиб келдик. Фарзандларимиз мевазор боғ ичида яйрашсин!

— Хўжалик ишлаб чиқаришида пахтанинг салмоғини камайтирмаган ҳолда 125 гектар пахта майдонини сабзавот, полиз экинлари экиш ва боғлар барпо қилишга ажратдик, — дейди хўжалик бош агрономи Раҳмонали Йўлдошев. — Шу йилнинг ўзида 50 гектар янги боғ яратяпмиз. Шафтоли, ўрикнинг ноёб навлари, ёнғоқ, анорни кўпайтирмоқдамиз.

Шу кунларда Қурама тоғлари этагидаги серҳосил, ҳавоси тоза ерларда кўчат экиш қизғин. Ўзбекистон райони агросаноат бирлашмасидан бизга маълум қилишларича, 1989 йилда минг гектарга яқин боғ барпо этилади. «Районимизни улкан боққа айлантирамиз!» шиори асосида барча хўжаликларда, мактаблар, ер участкалари, саноат корхоналари, идора ва ташкилотларнинг ёрдамчи хўжаликлари, ҳовлиларда турли мевали дарахт ниҳолларн кўплаб экиляпти.

Баҳорнинг дастлабки кунлари кўчат ўтказиш учун жуда қулай келди. Буни тўғри тушунган боғбонлар дамни ғанимат билиб, ишларни жадаллаштиришяпти.

Қудашликлар якшанба куни уйларига ҳорғин, аммо кўзларида қувонч порлаб қайтишди. Зеро, боғ барпо этишдай ёқимли машғулот кимга завқ-шавқ бағишламайди? Ахир, мева-чевага кон деб таърифланадиган жаннатмонанд юртимиз ўз номига яраша бўлиши учун ҳеч бўлмаса битта ниҳол эккан одам бахтли эмасми?

А. ИБОДИНОВ,
«Совет Ўзбекистон» мухбири.

●

Суратларда: 1. Меҳнат ветеранлари Абдулла Жўраев билан Мирзамаҳмуд Мадаминов. 2. Кўчат экиш пайти. 3. Экиш учун келтирилаётган дарахт кўчатлари.

В. МОЛГАЧЕВ фотоларн.

Редактор
У. УСМОНОВ.

• Реклама ва эълонлар •

ТОШКЕНТ ТЕМИР ЙЎЛ ТРАНСПОРТИ ИНЖЕНЕРЛАРИ ИНСТИТУТИ

1989 йил 12 апрель соат 17.00 да
(416-аудиторияда)
Тошкент шаҳар ва Тошкент область мактабларининг юқори синф ўқувчилари учун рус ва ўзбек тилларида

МАТЕМАТИКАДАН ОЛИМПИАДА ЎТКАЗАДИ

Олимпиада қатнашчиларига кириш имтиҳонлари даражасидаги мисоллар ва саволлар ҳавола этилади.

Институтда тайёрланадиган мутахассисликлар бўйича суҳбатлар ўтказилади.

Адрес: Тошкент шаҳри, Л-45, Оборонная кўчаси, 1-уй (25, 40, 66, 16, 161-автобуслар; 2, 10-трамвайларнинг «Темир йўл транспорти институти» бекати).

ХЎЖАИКОН ТУЗ КОНИ БОШҚАРМАСИДА

бульдозерчилар, инженер-механик, геолог, марксшейдер, тепловоз машинисти, автоэлектриклар, электр двигателлар обмотчиклари, юрист-консультант, кон бошқармаси бош механиги, қурувчи инженер, қозонхона қурилмаси ўт ёқувчиси

КЕРАК

10 процент ҳажмида район коэффициенти тўланади.

ИШГА ҚАБУЛ ҚИЛИНГАНЛАР КОН БОШҚАРМАСИ ПОСЁЛКАСИДА УЙ БИЛАН ТАЪМИНЛАНАДИЛАР.

Посёлкада ўрта мактаб, болалар боғчаси, магазинлар, ошхоналар, кутубхона, ҳаммом бор.

«ШЕРОБОД—СОЛЕРУДНИК» **маршрути бўйича автобуслар қатнайди.**

Адрес: Сурхондарё области, Шеробод райони.

Тошкент давлат педагогика институти ректорати, партия комитети ва жамоат ташкилотлари ҳамда индустриал-педагогика факультети коллективи умумий техника фанлари кафедрасининг катта ўқитувчиси, физика-математика факультети кечки бўлими деканининг ўринбосари Қ. Қўлдошевга ўғли

Алишер ҚЎЛДОШЕВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Тошкент давлат педагогика институти ректорати, партия ва касаба союз ташкилотлари ҳамда ижтимоий фанлар кафедраси коллективи гуманитар факультетларнинг КПСС тарихи кафедраси доценти М. М. Мирпўлатовга онаси

Иқболхон МИРПЎЛАТОВАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

«СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ»
(«Советский Узбекистан»)
Орган ЦК Компартии Узбекистана, Верховного Совета и Совета Министров Узбекской ССР

БИЗНИНГ АДРЕС:
700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

БЎЛИМЛАР: партия турмуши — 33-34-69, 32-53-97, 32-57-19, пропаганда — 32-55-70, саноат, қурилиш ва транспорт — 33-47-80, 32-53-14, 32-54-09, қишлоқ хўжалиги — 33-76-04, 32-53-15, 32-53-70, совет қурилиши — 33-42-46, 32-57-20, 32-54-18, фан, маданият ва халқ таълими — 33-44-51, 32-57-21, адабиёт ва санъат — 33-20-36, 32-54-35, 32-55-16, ахборот ва спорт — 33-14-24, 32-55-17, халқаро ҳаёт — 32-54-14, хатлар ва оммавий ишлар — 33-21-43, 32-53-16 32-53-20, 32-53-21, 33-11-49, 32-54-06, коммунистик ахлоқ — 32-54-29, фельетонлар — 32-54-27, иллюстрация — 32-57-22.

Узбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси, 700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.
Газета офсет усулида, А—2 форматда босилади.

Р. — 11637. Б. — 65. ИНДЕКС 64583. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12